



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 2. Peccata oris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

167. Imò si cogitatio feratur in personam non in abstracto, sed quali in concreto, ut persona est conjugata, vel consanguinea, vel voto castitatis obstricta &c. necessarium omnino est, ut status iste dicto modo explicetur. Sed & si personæ, quæ morosè delectantur de re venerea, aliæ sunt omnino solutæ, aliæ conjugatæ, aliæ voto castitatis obstrictæ, specie inter se different istæ ab ejusmodi personis haustæ delectationes; & specialiter idcirco sunt in Confessione exprimendæ juxta dicta suprâ p. 1. n. 50. Nam prima delectatio repugnat soli castitati, secunda etiam Justitiæ, tertia Religioni. Diana cit. R. 34. ex communi. Nec excipiendi hinc sunt conjuges, si morosè delectentur circa personam non suam seu alienam, matrimonio sibi non junctam. Bonac. n. 19. & alii ex communi fidelium sensu & praxi. Quanquam Dian. p. 9. tr. 6. R. 4. oppositum vocat probabile.

168. Jam verò si delectatio morosa ita contingat posteriori modo, de quo sup. n. 166. id est, si cum cogitatione conjunctus sit animus efficax seu serius de ipso opere patrando, necessarium omnino est, ut etiam qualitas & conditio objecti seu personæ, erga quam conceptum est turpe illud desiderium, exprimat in hunc ferè modum: *Bis habui voluntatem efficacem peccandi* (exprimat species peccati) *cum tali persona*. Conditio personæ hic est explicanda, sicut suprâ p. 1. n. 56. circa circumstantiam *Quid* notatum est.

169. Monendus est hic pœnitens, circumstantiam, quæ juxta dicta subinde peccata, ex se alioqui venialia tantùm, transfert ad genus peccatorum mortalium,

vel e contra, specialiter esse explicandam in Confessione, adjecta hac vel simili particula pro ratione peccati: *Graviter, vel leviter: plenè vel semiplenè deliberatè: quod nos facere omisimus, ne nimis frequens istarum particularum repetitio, molesta esset.*

ARTICULUS II.

Peccata oris.

Hæc sunt, quæ ore ac verbo perficiuntur, & complentur: & ipsa quoque rursus sunt contra DEUM, vel proximum, vel ipsum peccantem.

§. I.

Peccata oris contra DEUM.

170. *Blasphemavi quinquies; & quidem cum plena advertentia: vel sine plena advertentia.* Blasphemia directè opponitur laudi DEI, & est convitium seu verbum contumeliosum contra DEUM, vel Sanctos. Less. l. 2. c. 45. d. 5. n. 24. Potest autem istud verbum, seu, quod idem est, locutio esse vel interior, & sic erit blasphemia cordis, vel exterior, & est blasphemia oris: & potest etiam fieri scripturâ vel instrumento musico: omnibus enim his modis usitatum est hominibus loqui. Si fiat aliis signis, quæ fuerunt, cum Judæi sputo fœdabant Christi faciem, vel abant, alapis cædebant, inter latrones crucifixerunt, non erant propriæ blasphemie, Sanch. l. 2. c. 32. n. 5. quia non erant injuriæ verborum, sed factorum, neque consistebant in injuriôsè loquendo, sed ipsius personam malè tractando: quanquam etiam tunc multæ veræ

veræ blasphemiæ intercurrerint. Porro blasphemia alia est *hæreticalis*, quæ nimirum falsitatem contra fidem continet; dum aliquid tribuitur DEO, quod ipsi non convenit; ut, DEUS est injustus: vel aliquid negatur, quod ipsi convenit; ut, DEUS non habet curam pauperis; humana non videt, vel non curat &c. Bonac. *de peccat. D. 3. q. 8. p. 1. n. 2.* id quod si etiam mente pertinaciter teneas & affirmes, erit non solum hæreticalis, sed etiam hæretica. Alia *simplex*: & quidem rursus vel I. enuntiativa, ut: ad injuriam, ad despectum DEI hoc faciam; vel II. detestativa seu imprecativa, ut: pereat DEUS; maledictus sit DEUS; tædeat DEUM; displiceat DEO &c. vel III. irrisoria, ut: vah! qui destruis templum DEI. Vah! quàm adest DEUS ipsum invocantibus, colentibus &c. vel IV. Juratoria, ut: pereat DEUS, si non ita est, vel erit.

171. Rursus blasphemiâ committitur vel I. dum aliquid tribuitur DEO Sancti sive, quod ipsis non convenit; ut: DEUS est crudelis; Sancti DEI sunt impudici, superbi &c. vel II. dum aliquid iisdem negatur, quod ipsis convenit, ut: DEUS non est justus; misericors &c. nescit, quid in terris agatur; Mater DEI non est Virgo; S. Petrus non fuit Vicarius Christi &c. vel III. dum aliquid tribuitur creaturis, quod DEO debetur: ut Dæmon est DEO fidelior, potentior &c. vel IV. dum vera quidem dicuntur, sed quæ tendunt ad DEI Sacramentorumve dehonorationem seu vilipensionem, ut, si per modum contemnentis, indignantis &c. usurpentur injuriosè membra Christi & Sanctorum, vel alia,

R. P. Stor. Trib. Penit.

quæ ad ipsos singulariter pertinent, dicendo: *perdat te DEI Sanguis, Vulnera, Mors, Passio &c. dehonestet te DEUS, daß dich Gott schände / perdant, dehonestent te Sacramenta DEI, Chrisma &c. daß dich die Sacrament schänden &c.* Talis blasphemia fuit, cum Judæi dixerunt: *Ave Rex Judæorum*, vel Julianus apostata: *Vicisti Galilæe &c.* irrisoriè enim & contemptim hæc dixerunt. Possunt autem prædictæ blasphemiæ proferri vel per exclamationem, v. g. *ô injustum! ô mendacem & infidelem DEUM!* &c. idque iterum vel cum interno assensu animi, vel sine illo: si nimirum & tibi contumeliam inferre possum, vel exclamando: *ô refurem, ô nequam &c.* vel enuntiando, *tu es fur, nequam, satro*: sive jam verè in animo ita de te judicem & sentiam, sive non. Videri potest Bonac. *D. 3. de peccat. q. 8. p. 3. à n. 1.* Tamb. in *De cal. l. 2. c. 6. §. 4. n. 2. & 3.* Sanch. *l. 2. c. 32. à n. 10.*

172. Ceterum quocunque modo offeratur blasphemia, alia est formalis, & directa, alia materialis, indirecta & interpretativa. Formalis est, quæ fit expressa intentione & animo DEUM in se, vel in Sanctis suis inhonorandi, contemnendi, vilipendendi &c. hæc rarè datur in hominibus, nisi sint extremæ malitiæ. Materialis est, cum verba blasphemia proferuntur sine dicta intentione, cum advertentia tamen, ea esse contumeliosa DEO, seu talia, quæ cedant in contemptum & vilipensionem DEI. Alii blasphemiam materialem vocant, quæ profertur in amentia, ebrietate, somno, aut aliâ omnimodâ inadvertentiâ, ortâ v. g. ex inveterata consuetudine blasphemandi.

U

di.

di. Sed non rectè, quia in tali statu, non habet ullam noticiam aut advertentiam, quòd verba, quæ profert, sint DEO contumeliosa: quod tamen requiritur ad malitiam blasphemiam; sicut & perjurii & hæresis; neque enim rationabiliter quis censet se contumeliâ affici ex convitio dicto à psitraco. Et ideo, talis contumelia, nimirum in ebrietate, somno &c. prolata, non est peccatum, nec in se, ut constat, nec in sua causa; quia talis causa, id est, ebrietas, somnus &c. causabit verba nõ utentis ratione, nec advertentis aut advertere potentis, talia verba esse DEI inhonorativa: Tamb. l. 2. c. 3. §. 3. n. 25. Lugo de pœnit. D. 16. f. 4. §. 7. n. 207. & 212. Nihilominus tamen isti omnes gravi reprehensione digni sunt propter ejusmodi verba prolata, non quòd illa verè & formaliter peccata sint, sed quòd sæpe sint mali effectus peccatorum, v. g. ebrietatis, inveteratæ quidem sed voluntariæ consuetudinis, quam idcirco etiam tenetur homo auferre, si videat eam esse causam consequentium verborum, quæ in se sunt verè contumeliosa. Laym. l. 4. c. 6. n. 3. & Lessius mox citandus n. 31. Lugo in simili n. 203. ab eodem relatus.

173. Est autem blasphemiam tam formalis, quàm materialis peccatum mortale: neque unquam potest fieri veniale, nisi ob solius advertentiam plenæ defectum in subita animi commotione, aut inveterata consuetudine. Sanch. l. 2. Mor. c. 32. n. 40. Et hic defectus cum frequentissimus sit, inde fit, ut ejusmodi verba rarò contineant malitiam gravem, cum vix unquam ex plena advertentia ad DEI contemptum aut rationem contumeliæ in DEUM

proferantur. Dian. in sum. V. blasphemiam. n. 5. & 6. Less. l. 2. c. 45. d. 5. n. 32.

174. Sed enim occasione istorum occurrit Quæstio jam diu dubia, semel tamen decidenda tandem; an videlicet fati sit in Confessione se accusare solum de ipsis blasphemiam, nihil dicendo de consuetudine, ex qua ea tanquam ex causa promanant: an verò necessarium sit, etiam ipsam consuetudinem exprimere, dicendo, *blasphemavi ex consuetudine*. Equidem totum hoc pendet ex alia Quæstione: an videlicet, qui ejusmodi prava consuetudine laborat, ejusque recordatur, teneatur eam sub novo còque diverso ab eo, quo v. g. blasphemavit, peccato extirpare: sive, quod eodem recidit: an consuetudo peccandi ipsa sit peccatum, & ut tale devitandum.

175. Affirmant Bonac. de Juram. q. 1. p. 13. n. 5. Sanch. l. 3. Mor. c. 5. n. 11. Suar. de Juram. l. 3. c. 6. n. 6. Palaus tr. 14. de Juram. D. 1. p. 9. n. 4. & alii: talis enim consuetudo sæpe est occasio verè ac formaliter blasphemandi: ergo qui illam, cum potest, non conatur evellere, censetur velle blasphemiam tanquam effectum in sua causa.

176. Sed contrarium tenent Joan. Sanchius in select. D. 9. n. 5. & 6. Tamb. in Meth. Confess. l. 2. c. 1. §. 5. à n. 2. secuti Valquez. T. 4. in 3. p. 991. a. 1. d. 3. n. 3. & eos, qui absolute docent, consuetudinem, ex qua quis peccavit, non esse necessariò specialiter explicandam in Confessione. Hi verò sunt Suar. de pœnit. D. 21. f. 4. n. 15. Reginald. l. 6. n. 38. & alii, quos refert & sequitur Bonac. de Sacram. D. 5. q. 5. f. 2. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 22. quibus

bus adde Dianā, p. 17. 7. de circumstant. R. 15. & 55. At si esset ipsa peccatum, confitenda utique foret. Ratio verò pro hac benigniori, & amplectenda sententia est: quòd non idem sit occasio peccandi, & consuetudo: quòd bene notat Sancius n. 5. referens. Suar. T. 2. de Relig. tr. 4. de Juram. l. 3. c. 8. n. 9. Sanch. c. 5. n. 16. & l. 2. c. 32. n. 45. & alios. Et licet sit occasio peccandi, non tamen est extrinseca, ut retentio v. g. concubina, sed intrinseca; nec voluntariè assumpta aut retenta, quæ sola, etiam cum intrinseca est, vitanda est & extirpanda: nemo autem, qui frequenter in eandem culpam labitur, advertit, & consequenter nec vult habitum seu consuetudinem ex frequentatis actibus consurgentem; ergo talem habitum nec directè, nec indirectè voluntariè recipit, aut retinet: nullum enim voluntarium est sine cognitione. Aliud est, si quis habitum illum v. g. blasphemandi expressè vellet retinere, ut majorem haberet peccandi facilitatem: tunc enim utique perversa illa voluntas novum esset peccatum. Sed nemo, nisi exquisitè malus, tam perversam habet voluntatem: nec de hac disputatio est; sed an, si quis non curet, seu negativè se habeat ad extirpandum, committat novum peccatum à blasphemia v. g. distinctum: quòd nos negamus: quòd nulla sit obligatio extirpandi talem habitum, maximè cum ex se non tam peccatum, quàm effectus peccati præteriti sit. Sed licet sit obligatio extirpandi talem habitum, ea tamen est inclusa in ipsa obligatione non peccandi, & cum illa moraliter confunditur, non enim in moralibus tam subtiliter, aut etiam

amare agendum est, ut una ex his obligationibus censeatur esse diversa ab altera; sicut econtra judicatur illa externa & voluntariè assumpta ac retenta occasio v. g. de concubina.

177. Maneat ergo, puram illam negligentiam extirpandi dictam consuetudinem non esse novum, saltem numero peccatum, nisi cum expresso actu haberi, aut retineri (quòd tamen est rarissimū) intenditur: id quòd bene notandū est. Inde enim deducitur, inveteratam consuetudinem, seu advertenter, seu inadvertenter blasphemandi (idem est propter paritatem rationis de inveterata consuetudine pejerandi, fornicandi aut quacunque alia simili contracta) non esse in Confessione necessariò explicandam, sed factis esse, si dicatur: blasphemavi quinquies &c. ut Tamb. n. 21. tradit. Interim tamen utique Pœnitentes à Confessarijs graviter sunt monendi, & seriò urgendi, ne dicam, cogendi, ad ejusmodi pravas consuetudines positivè evellendas. Ex quibus obiter

178. Patet, Joannem Sancium non esse gravi reprehensione dignum, cum in se lect. D. 9. n. 6. dixit, pœnitentem non esse obligatum ad exponendam in Confessione consuetudinem, ne alioqui bis teneatur idem peccatum confiteri. Hinc quidem ille etiam voluit, nec Confessarium habere jus interrogandi de consuetudine peccandi: quòd ante ipsum jam olim docuit Fagundez. suprà p. 1. n. 91. relatus, qui licet istuc loquatur de peccatis ritè jam semel expiatis, id ipsum tamen, ut doctrinæ consequentiam teneat, dicere debet de voluntaria peccandi consuetudine. Sed hæc illatio & doctrina

jam non ampliùs subsistit, cum inter 65. propositiones à S. D. N. Innoc. XI. 4. Mart. An. 1679. damnatas sit hæc 38. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.*

179. Jam verò sunt, qui suas blasphemias aliter conentur excusare à peccato mortali. Ajunt enim, illis verbis uti se vel adjocem, vel aliud non intendere, quàm usurpare tanquam interjectiones, significativas iræ suæ. Verùm hi non sunt ulla ratione excusandi: tum quia alicui Regi aut alteri magno ac honorato viro contumeliam dicere, etiam ex solo joco, gravis est inurbanitatis & irreverentiæ: Navar. *Man. c. 12. n. 84.* nisi fortè jocus tollat omnino & animum inhonorandi DEUM, & ipsam illius inhonationem, Sanch. *l. 2. Mor. c. 32. n. 41.* quod tamen rarò admodum contingit: tum quia æquè possunt se alluefacere ad alia verba, iræ & seriæ voluntatis significativa: tum quia etsi id non possint, non videtur tamen licere, usurpare ea verba, quæ communi aliorum apprehensione sunt inhonorativa DEI. Etsi enim tunc non essent propriè blasphemias, spectarent tamen ad genus Irreligiositatis, *c. 5. Deuter. prohibita: non usurpabis nomen Domini DEI tui frustra*; sed esse peccatum tantùm veniale, ajunt Sanch. *l. 2. c. 32. n. 2.* Laym. *l. 4. tr. 10. c. 6. n. 8.* ratione tamen scandalii fieri potest, & frequenter fit peccatum mortale: & ideo ab ejusmodi Irreligiositate meritò homines absterrentur. Quòd si verò quis in ira contra hominem, jumenta &c. non indignando DEO, sed homini tantùm aut jumento, nudè nominet Vulnere, mortem DEI, septem Sa-

cramenta, v. g. ô mors DEI! ô Vulnere! Chrisma &c. sine ijs circumstantijs, quibus vilipensio importatur, non sunt blasphemias, sed ut paulò antè dixi, vana usurpatio Divini Nominis, & peccatum inter venialia grave, Laym. *n. 12.*

180. Sicut autem omnes simplices blasphemias, sive in DEUM, sive in Sanctos cum respectu ad DEUM, hoc aut illo modo, irrisorio, detestativo, imprecativo proferantur, ejusdem speciei. Laym. *l. 4. tr. 10. c. 6. n. 10.* Tamb. *l. 2. c. 3. §. 2. n. 19.* Sanch. *n. 38.* & alij plures ab hoc relati. Et ideo nec Confessarius tenetur diversitatem blasphemiarum inquirere, nec pœnitens explicare; quantumvis una sit alterà longè gravior, & detestabilior, juxta dicta de necessitate confitendi circumstantias merè aggravantes *p. 1. n. 86.* Dixi autem *Simplices*: possunt enim blasphemias aliunde differre specie, v. g. si vel proferantur ex formali odio DEI, vel contineant hæresim; in utroque enim casu contrahunt novam malitiam, in Confessione specialiter explicandam: in priori quidem malitiam Odij; in posteriori verò hæresis & infidelitatis, siquidem accedat internus assensus hæreticus: imò etsi internus hic assensus & error non adsit, adhuc blasphemias hæc speciei differet ab alia, non quidem in ratione blasphemias, sed ratione adjunctæ hæresis externæ, quæ in ea continetur, & directè opponitur præcepto de externa fidei professione. Sunt ergo duo præcepta speciei distincta, diversis virtutibus opposita, unum quidem fidei, alterum verò Religionis. Sanch. *n. 38.* Suar. *T. 1. de Relig. tr. 3. l. 1. §. 6. n. 8 & 18.* Igitur ut blasphemias rectè explices, sic

reaccusa : Prorupi in blasphemiam simplicibus : vel in hereticalem semel : vel ex formali odio DEI semel.

181. Quodsi verò contumeliæ in Sanctos directè jaciuntur (quod tamen rarò fit : ordinariè enim Sancti non inhonorantur propter propriam ipsorum excellentiam, sed quia ad DEUM, velut amici, specialiter referuntur) sine omni respectu ad DEUM, ut nimirum ipsi in se sunt personæ excellentes, proprio honore dignæ ; non sunt propriè dictæ blasphemia, & idcirco distinguuntur quidem specie è blasphemia, non tamen inter se, in quoscunque Sanctos, exceptâ solâ sanctissimâ Virgine MARIA, conferantur, ut adeo in Confessione neque Sancti, nec contumeliæ in ipsos jactatæ exprimi debeant specialiter, cum omnes sint contra unam, & eandem virtutem Dulia, specie à Latria soli DEO debita distinctæ. Laym. l. c. & alii. Dixi : Exceptâ solâ : &c. quia huic debetur Hyperdulia, quæ si specie differat à Dulia (ut differre docet Arriaga de incarnat. D. 54. f. 3. n. 30. siquidem sumatur, ut fundata est in titulo Maternitatis DEI) etiam contumeliæ in eam Sanctissimam Virginem sparæ differunt specie. Si autem Hyperdulia sumatur, ut præcisè fundamentum habet in gratia, aliisque donis supernaturalibus, specie non differt à Dulia, sed solum secundum magis & minus, adeò, ut sicut B. Virgo ceteros Sanctos sanctitate antecellit, ita etiam altiori cultu in hoc gradu digna est : ut adeo quò sanctior est ipsa reliquis Sanctis, & Sancti inter se comparati alius alio sanctior, ita etiam contumelia contra eos una est altera gravior :

cumque excessus iste sit tantum circumstantia aggravans, nec ipsa contumeliæ, nec ipsi Sancti in hac consideratione specialiter explicari debent juxta ea, quæ diximus suprâ cit. n. 86. ideo satis est in Confessione dicere : *Contumeliam in Sanctum vel Sanctos sparsi semel.* Quodsi autem in B. virginem prout est Mater DEI jaciatur, dicendum erit : *B. Virginem, ut Mater DEI est, contumeliâ affeci semel.* Sunt nihilominus istæ contumeliæ in sanctos sub hac ratione spectatos graviter malæ, maximè si contemptim, vel ex odio, vel indignatione contra ipsos proferantur. A mortali tamen excusari possunt, si, secluso contemptu, ex toto joco procedant : ut, si jocosè sine contemptu in Sanctos, præcisè ut homines fuerunt, jaciuntur : v. g. si dicas, S. Petrum fuisse Piscatorem ex infima sorte hominum ; S. Mariam Magdalenam fuisse publicam peccatricem ; S. Crispinum, & Crispinianum exercuisse artem tucioriam. Bonac. de peccat. D. 3. q. 8. p. 3. n. 6. Sanch. n. 47. Reginald. l. 18. n. 198. & alii. Hæ ergo contumeliæ, si in Sanctos directè præcisè, ut homines fuerunt in terris, conjiciantur, sic in Confessione sunt exprimendæ : *Contumeliam in Sanctum, (vel Sanctos) sparsi semel, idque ex odio (vel, contemptu) erga ipsum (vel : ipsos) vel : non tamen serio, sed ex joco tantum : vel sine plena advertentia.* Quodsi autem in B. Virginem, prout est Mater DEI, sic erit dicendum. *B. Virginem, ut est Mater DEI, contumeliâ affeci semel.* Nisi fortè cum B. Virgo in hac consideratione singularem habeat ad DEUM respectum, expeditius placeat dicere :

cere : *Blasphemavi semel* : Nam contumelia hæc verè est blasphemia in DEUM, & à ceteris specie non distincta.

182. *Juravi sine necessitate semel* : ex mera consuetudine, decies : ex subito motu ira ter : ex animi levitate ac precipitantia quadam bis. *Falsum juravi semelcum plena advertentia* : id est, sciens & bene animadvertens esse falsum. Est peccatum mortale ; sine plena advertentia v. g. in subito iræ motu, timore, animi perturbatione, precipitantia &c. est veniale. *Juravi bis, me rem venialiter* (vel mortaliter malam), *facturum, Juravi execratorie semel*. Juramentum est Divini Nominis invocatio in testimonium alicujus dicti. Consistit hæc invocatio, non in eo, ut DEUS statim & re ipsa tuo dicto fidem præbeat, & auctoritatem præstet (hæc enim esset tentatio DEI, utpote petitio rei insolitæ sine sufficienti causa) neque etiam, ut post hanc vitam dictorum sit testis : (hæc enim petitio esset vana & inutilis ad faciendam fidem, cum notum sit, DEUM tunc illuminaturum abscondita tenebrarum, & manifestaturum consilia cordium juxta S. Paulum 1. *Corinth.* 4.) sed vocare DEUM, ut dictis tuis testimonium præbeat, quando id sibi placuerit, sive in hac, sive in altera vita ; sive jam statim, sive post longum tempus. Less. *l. 2. c. 42. d. 1. n. 2.* Palauz *tr. 14. de Juram. D. 1. p. 1. n. 10. & reliqui communiter*. Et potest hæc invocatio fieri dupliciter. I. expresse, cum DEUS in seipso invocatur, ut si dicas : *juro per DEUM ; testor DEUM ; DEUS sit meus Testis &c.* II. implicite, quando videlicet non invocatur in se ut

testis, sed in aliqua creatura, insignem aliquam dignitatem habente à DEO, ita ut ratione illius peculiari quodam modo memoria DEI, vel ejus perfectionum v. g. bonitatis, misericordiæ, potentia &c. in nobis excitetur : ut si dicas : *juro per Sacramenta, per Crucem, per Sanctos, per B. Virginem, per animam meam, per Evangelium, per Cælum, per Elementa &c.* Hæc jurandi modo nius est Moyses Deuter. *c. 3. & 4.* cum dixit : *Testes invocatum & terram*. Et Christus *Matth.* 5, facit mentionem juramenti per cælum, quia thronus DEI est ; per terram, quia est scabellum pedum ejus &c. dum verò hoc modo juramus non volumus, creaturas ipsas in se absolute spectatas esse nobis testes infallibiles (hoc enim ad blasphemiam spectaret, imò & ad idolatriam) sed DEUM, qui in ipsis singulari modo residet, ut Christus ipse explicavit, *Matth.* 23, quicumque, inquit, juraverit in Cælo, jurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso &c. Et ideo, quò id, in quo DEUS relucet, præstantius est, eò etiam juramentum majus est. Majus ergo juramentum est, jurare per B. Virginem, quàm per alios Sanctos ; aut per Sanctos, quàm per elementa &c.

183. Præter multas & varias juramenti divisiones, una est celebrior, quæ ad propositum nostrum facit : nempe in juramentum assertorium, & promissorium. Assertorium est, quo confirmamus id, quod asserimus vel negamus ; & respicit præsens & præteritum : ut si jures aliquid esse, vel non esse, quod asseris, v. g. te non habere librum, pecuniam, quæ petitur ; Petrum esse hominem doctum, ebri-

ebriosum, detractorem, mendacem; commississe homicidium, blasphemiam protulisse, audivisse sacrum, confessum esse &c. Tale juramentum est illud Pauli ad *Galat.* 1. Ecce! coram DEO, quia non mentior. Promissorium est, quo confirmamus id, quod promittimus; & respicit futurum: ut si jures, te aliquid facturum, vel non facturum v.g. te daturum eleemosynam, auditurum sacrum, commissurum furtum, homicidium &c. non oraturum, non dicurum mendacium, non ambulaturum cum tali socio, ei librum non cominodaturum &c. Tale juramentum fuit illud Davidis, 3. *Reg.* 1. cum juravit, quod Salomon esset ipsi successurus in Regno. Reginald. l. 18. n. 19. Ceterum promissio, quae in hoc juramento includitur, non est necessario intelligenda de promissione DEO facta (quo modo voto equiparatur) sed potest accipi pro simplici proposito aliquid faciendi: nam & hoc juramento firmari potest. Huc revocatur juramentum, quod vocari solet Comminatorium; & est, cum alteri nos malum aliquod, v.g. mortem, vulnera, verbera &c. juramus illaturos.

184. Præter has juramenti species datur quædam alia, quæ vocatur Juramentum execratorium seu Imprecatorium; & est, cum DEUS invocatur non solum ut testis illius, quod asseritur, negatur aut promittitur, sed etiam ut Jdex & Vindex: habetque hunc sensum: testem invoco DEUM in confirmationem mei dicti, aut promissi, & si verum non sit, cupio, ut in vindictam salutaris me, vel alium mihi dilectum v.g. patrem, vel aliquid meum aut meorum Divi-

næ suæ vindictæ, ut justus Jdex subiciat. Tale juramentum est, si dicas: si non ita sit, ut dico, vel promitto, DEUS me puniat; faciat, ut nunquam hinc vivus abeam; aut liberos hodie domi vivos non intuear; tollat me subitanea morte; æternum damnet; sub periculo æternæ salutis, animæ; sic me DEUS amet; sic me DEUS adjuvet, & hæc Sancta DEI Evangelia &c. Et hic ultimus modus usitatissimus est in utroque Jure seu foro, Ecclesiastico & seculari.

185. Omnia juramenta sunt ejusdem speciei; quia omnia in hoc conveniunt, quod consistant in invocatione Divini testimonii, hæc autem est ejusdem rationis, quocumque modo fiat juramentum, sive de in sit assertorium, sive promissorium, sive per DEUM, sive per Sanctos &c. unde in Confessione non est necessarium, per se loquendo, hæc exprimere, cum nec speciem mutant, nec habeant aliam specie diversam malitiam adjunctam per se loquendo. *Suar. de juram.* l. 1. c. 5. n. 13, & c. 9. n. 6. *Less.* l. 2. c. 42. d. 2. n. 9. *Sanch.* l. 3. *Mor.* c. 1. n. 9. *Bonac. de juram.* D. 4. q. 1. p. 2. n. 2. & alii apud ipsum. Dico autem: *Per se loquendo.* Potest enim nova circumstantia supervenire, ut ratione illius nova etiam malitia transfundatur in actum: ut si proprium tuum parentem per execratorium juramentum subicias Divinæ vindictæ; tibi ipsi, vel proximo tuo malum grave impreceris; illud enim pietati parentibus debet; istud verò charitati sui vel proximi adversatur. Item si jures, te admissurum peccatum; tum enim juxta hujus malitiam gravem aut levem, hujus vel illius speciei, etiam juramento

ramento huic promissorio gravis vel levis, hujus vel illius speciei malitia accedet: item si juramento jungatur blasphemia. In his enim casibus præter malitiam juramenti est etiam exprimenda malitia blasphemiae, impietatis erga parentes &c. ratione enim istarum circumstantiarum etiam ipsa juramenta specie distinguuntur, non ratione juramenti, sed ratione novæ circumstantiæ: quæ proinde etiam specialiter erit exponenda in hunc ferè modum: *Juravi, me commissurum fornicationem semel: juravi falsum semel imprecando mihi (vel parenti meo, vel proximo) deliberatè & ex animo grave malum &c.* Non est enim necesse, ipsum malum optatum explicatè exprimere: quamvis possit, dicendo v. g. *pejeravi semel optando mihi mortem, bis aeternam damnationem, bis diabolum, ter grandinam &c.* sed Bonac. n. 1. Sanch. n. 7. & alii notant, nunquam, aut rarissimè contingere, ut quis tam gravia mala sibi imprecetur ex animo; & ideo pejerantem execratoriè non esse interrogandum in Confessione. Quin & Suar. l. c. de Juram. c. 12. addit, novam quidem malitiam juramento execratorio addi ex circumstantia pietatis erga parentes, aut observantiã erga superiores &c. eam tamen non esse gravem; quod intellige, si animus serius, ut eveniat optatum malum, desit.

186. Jam verò ut juramentum fiat licitè, tres habere debet comites. I. Veritatem. II. Justitiam. III. Judicium. Veritas autem ad juramentum requisita in hoc consistit, ut nullum in eo mendacium aut falsitas contineatur, & scienter confirmetur; hoc enim si fiat, est

proprie perjurium, & quantumvis videatur esse in re levi, vel propter rem levem, semper est peccatum mortale, nisi excuset defectus plenæ advertentiæ. Bonac. p. 3. n. 6. Sanch. c. 4. n. 6. Suar. l. 3. de Jur. c. 4. n. 6. & alii.

187. *Justitia* seu æquitas juramenti consistit in eo, ut Divina Auctoritas in testimonium rei illicitæ, aut dicti iniqui seu peccato obnoxii non adducatur, animo & intentione majorem illi fidem faciendi. Hæc enim si desit, proprie non perjurium, sed juramentum temerarium vocatur; & si sit assertorium tantum, vel est peccatum mortale, vel veniale duntaxat, prout nimirum graviter vel leviter mala fuerit tua illa assertio, in cujus majorem & firmiorem fidem faciendam juramentum velut medium & instrumentum adhibetur. Et ideo si gravem alienæ famæ detractionem juramento confirmes, peccas mortaliter; si levem, venialiter: quin & si juramentum sit promissorium, vel execratorium, graviter vel leviter malum erit, prout nimirum malum desideratum seu volitum (liceat sic loqui juxta morem in scholis receptum) grave vel leve fuerit. Less. d. 4. n. 18. Et duas tunc continebit, malitias specie diversas, quarum una est perjurii, seu potius juramenti temerarii; altera ejus peccati v. g. homicidii, furti, mendacii &c. quod te juras patraturum. Et ideo si res jurata sit mortaliter mala, etiam ipsa explicari debet dicendo: *Juravi me homicidium patraturum.* At si res tantum venialiter sit mala, non est quidem ipsa necessariò exprimenda, sed satis est dicere: *Juravi, me veniale peccatum commissurum:* nisi fortè DEUM velis non præcisè

præcisè ut testem tui propositi & futuri operis adducere, sed ut sponforem & approbatorem illius; tunc enim utique grave malum erit, etsi peccatum ipsum, cuius DEUM vis esse approbatorem, sit tantum veniale: continet enim hæc divini numinis invocatio gravem irreverentiam, cum eò tendat, ut DEUS tuum peccatum probeat: quod est blasphemia gravissima, cum infinitæ DEI sanctitati repugnet, vel levissimum duntaxat peccatum probare. Less. l.c. Sanch. n. 29. Sed hoc, nimirum ut DEUS in juramento adducatur, ut sponsor aut approbator, rarissimè continget; si tamen contingat, blasphemia hæc specialiter est explicanda. Illud frequentius est, ut juramento promissorio desit animus exequendi opus promissum: hic autem si desit, erit perjurium propriè dictum, ex defectu veritatis primariò requisitæ. Less. l.c. & peccatum mortale: quantumvis alioqui res jurata sit parva, ut *priori numero* dictum est.

188. Porro promissio jurata de re mala v.g. de vindicta sumenda, seu de re vana, aut indifferenti, aut minùs honesta & bona, seu tali, quam melius est non præstare, quam præstare, non est implenda; & si impleatur ex animo seu intentione, quasi DEO placeat opus peccati mortalis vel venialis, blasphemia in DEUM committitur: at si impletur, quasi ex obligatione juramenti, pertinet ad superstitionem, & Zelum non secundùm scientiam: estque utraque circumstantia specialiter in Confessione explicanda. Quod si jures, te non facturum ea, quæ sunt consilii, animo ea non faciendi v.g. religionem non ingressurum, peccas venialiter: est enim irreverentia aliqua, adducere DEUM in testem

R. P. Stoz Trib, Pœnit.

contra ipsius consilia. Bonac. n. 9. Sanch. n. 30. & alii. Ex quibus breviter

Pater, minus malum esse, jurare quempiam, se facturum opus venialiter malum, vel indifferens, vel contra consilia, animo exequendi, quàm absque eo animo: in priori enim casu committitur peccatum tantum veniale: in posteriori autem perjurium mortale. Sanch. n. 32. Bonac. n. 6. At si res graviter mala juretur, animo eam non exequendi, minus est, quàm si juretur animo exequendi, in posteriori enim eventu est unica lethalis culpa; in priori verò duplex.

189. *Judicium*, tertius juramenti comes, ut fiat cum debita reverentia, consideratione, necessitate, aut magna utilitate; ut si multum referat, publicè vel privatim dicti alicujus veritatem, aliis nondum manifestam, sed dubiam, reddi exploratam. Quapropter si fiat sine necessitate aut magna utilitate, de re levi, quam vel non sit necesse, vel parum referat, juramento confirmare, est peccatum ex defectu judicii; non tamen majus, quàm veniale, vocaturque propriè juramentum incautum, id est prolatum sine debita intellectus consideratione, verumne sit, quod juratur, vel non. Less. d. 13, n. 17. Bonac. n. 8. & alii.

190. Hic facile impingunt, qui habent inveteratam consuetudinem jurandi: his enim valde pronum est omittere debitam diligentiam in inquirenda veritate, & justitia juramenti: peccant verò pro ratione negligentia: hæc enim si gravis sit, peccant mortaliter, non tam ob defectum judicii, quàm ob periculum falsò, aut injustè jurandi, cui se exponunt: si verò negligentia sit levis, & imperfecta, peccant

X

tan-

tantum venialiter. Sed quæ de consuetudine jurandi hic porro adferri possunt, petenda sunt ex dictis de blasphemia. Ex quibus hic obiter est adnotandum, quod cum neque consuetudo ipsa, neque mera negligentia extirpandi illam, necessario sit in Confessione explicanda, satis tandem sit, si dicatur: *Pejeravi toties &c.* nihil dicendo de consuetudine, aut negligentia illam deponendi.

191. Sed nunc breviter aliquid addamus de quibusdam jurandi formulis. Itaque juramentum non est I. si dicas: *certè, certissimè, in veritate, fide viri boni, fide boni Christiani, Principis, vel Sacerdotis; per fidem meam, per conscientiam meam.* Less. l. 2. c. 42, & alii. Neque II. si dicas: *DEUS scit, DEUS erit mihi testis, DEUS videt meam conscientiam, DEUS novit, me verum dicere, &c.* hæ enim formulæ sunt tantum enuntiativæ, narrando nempe & purè asserendo, DEUM id scire & videre, non verò invocativæ divini testimonii. Bonac. n. 2. Sanch. l. 9. c. 2. n. 20. & alii. Neque III. si dicas: *per meam animam, per elementa &c.* communiter enim, qui ejusmodi verbis utuntur, non intendunt, invocare divinum testimonium, imò de hoc ne cogitant quidem: volunt ergo similibus phrasibus solum judicare, tam vera esse sua dicta, quam verum est, animam esse in corpore, elementa in mundo &c. Neque IV. si dicas: *moriar; DEUS me puniat; demon me hinc vivum rapiat; grando me feriat &c.* sunt enim potius maledictiones seu imprecationes, nisi hunc habeant sensum: *DEUS Me testor, & si falsum sit, quod dico, permittat, ut moriar, rapiar à diabolo, puniar &c.* sed in hoc sensu nemo facile ita

loquitur; ut supra de juramento execratorio dixi. Neque V. si dicas: *per Sacramenta, per Christum, per sanguinem Christi &c.* hæc enim potius rationem blasphemiam continent. Neque VI. si dicas: *per meum jusjurandum*: nemo enim, si interrogaretur, facile diceret, se per ea verba velle vocare DEUM in testem sui dicti; sed solum, sua dicta tam vera esse ac certa, ut, si necesse foret, juramento confirmare posset, & vellent. Neque VII. si dicas: *per has meas vestes, per hos meos capillos &c.* et si enim alioqui juramentum fieri possit per creaturas, ut dictum est supra n. 82, si tamen eæ non habeant aliquid, ratione cujus specialiter reluceat bonitas ac Majestas DEI, non censentur adduci cum respectu ad DEUM. Bonac. n. 4. & alii. Neque VIII. si dicas: *Hoc tam verum est, quam sol lucet, quam hic sedeo, nunc ambulo &c.* quia neque hæc verba sunt invocativa testimonii divini: quod ipsum etiam dicendum est de his, & aliis similibus comparationibus: *Hoc tam verum est, quam DEUS est; quam verè DEUS vivit, quam verè Christus in Eucharistia est; quam verum est Evangelium;* Item: *sum tam innocens, quam sit Beata Virgo, &c.* Et si hæc enim formulæ communiter videantur, & verò etiam judicentur, continere rationem juramenti cum blasphemia; neutra tamen in iis apparet; quia iis nemo in testem vocatur: sed nec blasphemia est, si sit verum, quod dicis, & tuus proferentis animus sit (ut plerumque est) significare tantum similitudinem, ut sensus sit, hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Si verò usurpans eam phrasin velit significare, suo dicto tantam ineffe certitudinem, quanta est in ea fidei veritate,

tate, blasphemia est. Bonac. n. 13. & alii. Neque IX. si dicas: *juror me facturum hoc &c.* nam proferens ea verba, non intendit DEUM in testem vocare; est enim illud verbum juror indifferens ad verum, vel fictum juramentum. Et licet aliquid addatur, quod videatur illud verbum restringere ad rationem juramenti, ut, si dicas: *juror per meam barbam, per hunc meum digitum &c.* quia neque tunc adducitur DEUS in testem; cum creatura, quæ adducitur, neque peculiari modo DEI bonitatem &c. manifestet, neque adducatur per ordinem ad DEUM. Bonac. n. 7. Sanch. n. 3. Suar. l. 1. de juram. c. 13. n. 3. Esset tamen X. juramentum, dicere: *per fidem Catholicam: per sanctum Evangelium*: tunc enim censetur in testem vocari DEUS, illius fidei, & Evangelii auctor. Less. n. 4. Item jurare censetur, qui jurat *per reliquias, per templa sanctorum &c.* quia in his peculiariter honoratur DEUS, & ita velut in ijs specialiter relucens in testem vocatur. Sanch. n. 25. Idem est de ea loquendi forma: *per habitum S. Benedicti, per vestes sacras &c.* quia sunt res sacræ, in quibus DEUS specialiter honoratur. Sanch. eodem. num. 25. Suar. n. 23. Bonac. p. 1. n. 5. & alii.

192. Verum ut habeas generalem aliquam regulam dignoscendi, quæ verba verè sint juratoria, hanc accipe ex Tamb. l. 3. in Decal. c. 1. §. 3. n. 6. ubi ante omnia monet, & rectè, attendendum esse ad intentionem proferentis ea verba: hæc unicè hic est spectanda; ab ea enim tota hæc res pendet, quæcunque tandem verba sint, quæ adhibentur. Itaque per illa verba, quæ aliquis profert, (suppono autem illum nosse, quid sit jurare) intendit

I. positivè invocare DEI testimonium; vel II. positivè non invocare, vel III. præscindit ab ejusmodi invocatione, id est, nec intendit invocare, nec non intendit, idque sive advertenter, sive ignoranter. Si I. certò erit juramentum. Si II. & III. certò non erit; quia neuter hoc modo invocat DEUM in testem. In II. enim casu expressè excludit invocationem divini testimonii. In III. hoc ipso, quia ab ea abstrahit, eam non adhibet. Hæc autem sunt pro foro tantum conscientia; nam in foro externo, si verba juramentum verè continentia protulisti, iudex te reum juramenti dicet; liberabit verò ab obligatione, si verba tua juramentum certò non contineant.

193. *Maledixi DEO semel.* quod quia continet malitiam blasphemiae, semper est peccatum mortale; nisi defectus plenæ advertentia excuset. Quid sit maledicere, infra dicitur. Blasphemus ergo est, qui DEO aliquod malum imprecatur, tribuendo illi, quod illi convenire non potest. v. g. si dicas: *Pereat DEUS*; sensus enim est; amittat DEUS vitam, si res ita se non habet; & tamen constat, in DEUM cadere non posse privationem vitæ, aut aliud quodcunque malum. Bonac. de blasphem. D. 3. q. 8. p. 2. n. 1. Suar. de Relig. T. 1. tr. 3. l. 1. c. 5. n. 8. Sanch. l. 2. Mor. c. 32. n. 25. & alii.

194. *Die festo per notabilem missam partem confabulatus sum semel.* quæ autem pars missæ dicenda sit notabilis, quæ modica, constabit ex dicendis infra n. 247. Porro qui partem notabilem missæ confabulationi impendit, præcepto non satisfacit. *Die operario* (id est, non festo) *sub missa confabulatus sum decies*; & quidem satis diu;

diu: vel: non tamen diu. Continent ejusmodi confabulationes aliquam irreverentiam, non tamen gravem.

195. *De rebus sacris joculariter locutus sum ter.* Jocus propriè consistit in verbis, & est sermo ad animi relaxationem, seu recreationem compositus; qui si moderatus sit, ad virtutem, quæ communi nomine *Modestia* appellatur, spectat, vel ad *En-trapeliã*, quæ est species *Modestix*, & in ludicris modum servat. Ceterum si jocus sit de rebus sacris, est contra reverentiam ijs rebus debitam, estque peccatum veniale, ut, si joco dicas, S. Crispinum & Crispinianum fuisse futores, S. Petrum fuisse piscatorem, S. Joannem & Paulum fratres eunuchos &c. Bonac. D. 3. de blasphem. q. 8. p. 3. n. 6. Sanch. l. 2. mor. c. 32. n. 42. vide etiam, quæ diximus *suprà* n. 181.

196. *Jocos, eosque frequentes sacra concioni misceri semel.* Reperiuntur nonnulli, qui putant, se suo concionatoris officio non undequaue satisfecisse, nisi suas conciones jocos, nugis, ac fabulis refarciant. Sed hi graviter errant; nam I. agunt contra reverentiam & attentionem divino verbo debitam, quam joci valde impediunt; & continent libertatem quandam, tanquam cum æquali in re minime seria agatur. II. Agunt contra ædificationem, & fructum, qui alioqui ex verbi divini prædicatione haberi potest, tollunt: vis enim, quæ verbo divino inest, rerunditur, & quæ animis auditorum ex concione, quâ parte sincera erat, & facetijs minime conspurcata, cum fructu impressa sunt, suffocantur & evanescent. III. Auctoritatem propriam prostituunt non tantum, sed omnino etiam perdunt, & vani-

tatis à populo damnantur; & pro verbi divini præconis titulo potius nugigerulorum, & jocularum merentur. Est hic abusus grave peccatum. Less. l. 4. c. 4. d. 13. n. 96. Potest tamen fieri veniale, si joci sint in eadem concione rati, vix ulli ac moderati.

197. *Verbis sacra scriptura usus sum ad jocum & facetias bis: vel: ad scurrilia, & fabulosa, semel: vel: ad hæresin stabilendam; bis: vel: ad superstitiones, bis: vel: ad amatoriam, sive amorem turpem, seu ore seu scripto tenus conciliandum semel: vel: ad libros famosos ter.* Est hic abusus facilligus juxta dicta p. 1. n. 54. & mortaliter malus; quod satis colligitur ex gravissimis verbis, quibus in eum invehitur Concilium Trident. sess. 4. in fine. Less. l. c. Reginald. l. 19. n. 57. Potest tamen fieri venialis vel ex defectu advertentiæ, vel, si, cum joco fit, contemptus absit, & materia sit levis. Less. l. 4. c. 4. d. 13. n. 99.

198. *Contra DEUM murmuravi semel.* Contra ipsius modum agendi & gubernandi res humanas conquerendo, v. g. quasi sit nimis severus & rigidus in permittendis quibusdam malis; nimis indulgens erga malos, aut immitis erga bonos; quod morbum non avertat; bonum ingenium, divitias &c. non concesserit. Potest hæc querimonia contra DEUM etiam rationem blasphemix continere; quo proinde casu erit peccatum mortale, & specialiter in Confessione exprimentum.

199. *Cantilenas profanas, & turpes misceri divino cultui semel.* Perinde autem hoc est, sive illæ voce humana, sive organo; aut alio quocunque instrumento musico proferantur, vel patitur quis, aut procurat, ut misceantur; quia & cultui divino,

&

& DEO ipsi irrogatur injuria, & quidem gravis, quod mysterio, quo sanctius non est in Ecclesia DEI, tam profana & turpia miscere, non videatur esse leve: quod colligitur ex Concilio Trident. *sess. 22. in decreto de observan. & evitan. in celebrat. Missæ.* vide Navar. *in tr. de orat. & horis canon. c. 16. n. 46.* & in Man. *c. 12. n. 87.* ubi addit, posse illos excusari, qui præ rustica simplicitate putant ista licere, cum videant consuetudinem ita ferre. Deberent tamen moniti ab his abstinere.

§. II.

Peccata oris contra proximum.

200. Alterius fama detraxi leviter osties; graviter semel. Detractio est alienæ famæ injusta violatio: & fit generatim dupliciter; directe & indirecte. Directe I. falsum crimen imponendo. II. Amplificando verum crimen. III. Verum quidem, sed adhuc planè occultum referendo. IV. Perperam alterius bonum opus explicando, quasi videlicet malâ intentione sit gestum: ut, si dicas adolescentem aut civem N. frequenter confiteri eo solùm sine, ut parentibus, præceptoribus, Præsidi Sodalitatis, Parocho, Confessario &c. placeat. Et hi modi comprehenduntur hoc versiculo. *Impo- nens, augens, manifestans, in mala ver- tens.*

201. Indirecte verò fit. I. Negando rectè facta & bona alterius. II. Minuendo rectè facta, vel laudes alterius. III. Reticendo bona alterius eo loco & tempore, quo ceteri reticentiam alterius pro tacita vituperatione vel opprobrio accipiunt, IV. Frigidè laudando, ut hoc

ipsum laudari cedat in vituperium & opprobrium. Et hi modi hoc carmine continentur. *Qui negat, aut minuit, reticet, laudâque remisit.*

202. Est adhuc alia divisio detractio- nis, in materiale, & formalem: ista est, quæ fit animo seu directâ & expressâ intentione lædendi famam alicujus: illa est, quæ fit absque tali expresso lædendi famam proposito, cum advertentia tamen, id, quod loquimur, esse famæ denigrativum.

203. Omnes detractioes, quodcun- que demum malum manifestetur, aut bonum minuatur, sunt ejusdem speciei: & ideo non est necesse in Confessione dicere; alterius famam læsi fornicatio- nem, adulterium &c. manifestando: satis est, dicere; *Graviter alterius famam læsi.* Bonac. *de Restitut. D. 2. q. 4. p. 1. n. 8.* Tambur. *l. 2. c. 9. §. 1. n. 2.* nisi addatur nova circumstantia specifica, v. g. si ii, quorum fama læditur, sint pa- rentes; quo nomine etiam avus & pro- avus venit. *Tamb. c. 5. §. 1. n. 1.* Bonac. *n. 9.* tunc enim etiam pietati repugnat. Et ideo si his graviter detrahas, id etiam in Confessione specialiter est exprimen- dum; quod tamen in furto eisdem facto non est necessarium: nisi fortè filius tantum auferat parentibus, ut idcirco in extremam vel gravem necessitatem inci- dant; quia omne quidem furtum est contra Justitiam; non tamen, nisi in dicto vel simili casu, contra pietatem: *Quam- vis Azor. p. 3. l. 13. c. 5. q. 1.* velit, detra- ctionem contra parentes non differre spe- cie ab alijs detractioibus. Idem est de contumelia.

204. Est autem detractio etiam ex suo genere peccatum mortale. Laym. l. 3. s. 5. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 2. & 4. & alii communiter: sive id, quod refertur, verum sit, sed occultum; sive falsum; habetque annexam obligationem restituendi, seu retractandi coram iis, quibus presentibus alterius fama laesa est. Quod tamen non est æquè facile & expeditum, cum crimen, quod manifestas, est verum; quàm est, si sit falsum; si enim falsum sit, debes coram iis, coram quibus detraxisti, apertè dicere, te falsum dixisse; licet id in æquale, vel paulò majus dedecus tibi vertatur: æquius enim est, ut damnum patiaris, qui injustè intulit, quàm ut innocens illud ferat. At si detractori ex ea restitutione notabiliter majus damnum immineat, non tenetur eam facere; alioquin enim aliquid ultra æqualitatem redderet, secus ac Justitia commutativa exigit, ad quod nemo rationabiliter obligari potest. Hinc si restituere famam non possis, nisi cum periculo propriæ vitæ, Bonac. p. ult. n. 11. Tamb. n. 22. aut multò majori jacturâ tuæ famæ, quàm alter patiaris in sua, ad id non teneris. Bonac. n. 12. Tamb. n. 21. Sic vir gravis v. g. Prælati, non tenetur dicere, se mentitum esse; id enim maximo dedecori ipsi foret: satis ergo est, si restituat famam eò modo, quo tenetur is, qui crimen verum propalavit, de quo jam. Si ergo quis crimen verum vulgavit, idonei loquendi modi adhibendi sunt, qui sine mendacio possunt adhiberi; dicendo v. g. meministi me de Petro hoc dicere; sed feci ipsi injuriam, erravi &c. imò cum debita æquivocatione poterit absolutè dicere, se verum non

dixisse, se nihil de tali defectu scire, Petrum illud crimen non perpetrâsse &c. Sufficit non rarò, infamarum laudare in eodem genere, in quo detraxisti, nullâ tamen criminis detecti mentione factâ; ut si dixisti, Petrum esse hominem avarum, dicas, eum multas facere & fecisse eleëmofynas. Et hic modus est maxime congruus & oportunus famæ restitutioni. Bonac. p. 15. n. 3. Reginald. l. 10. n. 34. Tamb. l. c.

205. Ceterùm etsi detractio onus restituendi famam sit annexum, variæ tamen causæ sunt, quæ ab eo possint liberare. I. si detectio criminis occulti non sit contra Justitiam; ut si illud deferas ad superiorem, cujus est illud emendare, corrigere, aut punire. II. Si quis omnino inculpate læsit famam, quia bonâ fide credidit, crimen jam esse publicum, cum tamen non esset. Bonac. p. 6. n. 20. III. Quando quis consentit in suam infamationem, seu cedit juri suo, quod habet ad famam; ut fit in quibusdam Religiosis ordinibus. IV. Quando infamatus remittit suæ famæ restitutionem: modò ea condonatio non cedat in detrimentum alterius. Tamb. §. 3. n. 10. Bonac. p. ult. n. 5. & alii. V. Si quis ita infamis est, ut prudenter judicetur, non passurus novam infamiam ex nova detractioe. Tamb. n. 12. VI. Si detractio sit inefficax: quia nempe audientes non credunt, vel quia detrahens exiguam vel nullam habet auctoritatem, eò quòd habeatur pro mendaci, vel quòd joco tantùm vel ex ira dixerit. Bonac. n. 10. Navar. c. 18. n. 44. & alii. VII. Quando infamatus aliunde suam jam recuperaverit famam. Bonac. n. 7. Tamb. n.

13. VIII. Quando infamia jam aliis in oblivionem transit, & ex audientium mente jam excidit. Bonac. n. 6. §. p. 13. n. 1. Reginald. l. 10. n. 340. Tamb. n. 14. ad quod aliqui putant sufficere annos 20. desumptâ fortassis hac temporis determinatione ex proportione ad tempus, quo in quibusdam casibus fit præscriptio. Sed de hoc prudentes judicent: forsitan adhuc brevius tempus sufficit ad infamiam oblitterandam. IX. Si quis prudenter judicet, suam retractationem nihil esse profecturam Tambur. n. 18. X. Qui famam injustè ablatam non potest restituere, non tenetur eam pecuniâ compensare, etsi infamatus petat sibi pecuniâ satisfieri. Bonac. n. 14. Tamb. n. 23. Nemo enim tenetur restituere, nisi quod ablatum est; & quidem in eodem genere, in quo alter damnum est passus; nisi fortè reddatur æquivalens: sed pecunia non æquivalet famæ. Ergo pro fama ablata non nisi famam reddere debes. XI. Si quis post famam sibi à te ablatam cepit laborare infamiâ publicâ in eodem vel similicrimine, de quo illum notasti. Tamb. n. 15. si enim crimen sit publicum sive justè v. g. per sententiam judicis, sive per injuriam, jam fas est de eo loqui citra læsionem Justitiæ; publicitas enim facti jam tribuit licentiam loquendi, ita ut non censeatur nova injuria per eum sermonem inferri. Less. l. 2. c. 11. n. 13. Tamb. §. 2. n. 9. Quando autem crimen censeatur publicum publicitate facti, Sanch. l. 2. Mor. c. 11. n. 19. & l. 8. de Matrim. D. 24. n. 55. & Molin. T. 4. D. 31. n. 3. variè explicant; quos tamen cum Tamb. §. 2. n. 10. non probâsser, dixit, illud videri publicum,

quod prudenter, & ex circumstantiis judicatur facilè esse communiter evulgandum. Ex his autem patet, eum, qui crimen, in uno loco publicum, aliis nescientibus narrat, aut in locis etiam remotioribus, ad quæ per litterarum commercium, vel aliter illius criminis notitia pervenire potest, evulgat, non peccare contra justitiam, adeoque ad famam restituendam non teneri. Less. n. 75. Tamb. n. 11. Bonac. p. 6. n. 2. & alii. An autem talis divulgator saltem contra charitatem peccet, dubium est. Less. n. 78. affirmat. Sed Lugo D. 14. de just. f. 5. n. 68. Tamb. n. 12. & alii ab ipso relati hoc ipsum negant: nisi torrè ex hac tua alieni & publici criminis vulgatione aliud præter infamiam damnum grave contingat infamato. Tamb. n. 15. XII. Excusatur is, qui crimen alterius verum, injustè pro palatum, aliis manifestat: Bonac. p. 6. n. 3. dummodo ea evulgatio ortum non habeat ex Sacramentali Confessione; in hujus enim singularem favorem & reverentiam tam arcta secreti obligatio est imposita, ut à notitia criminis ad quemcunque demum ea pervenerit, nunquam separari queat. Lugo n. 67. Navar. in Cap. Sacerdos. Dist. 6. de Pœnit. n. 42. pro quo facit, quod res, ad quemcunque transeat, cum suo onere transeat. Cap. ex litteris. de pignor. & Cap. Pastoralis, de decimis. Hinc ne Judex quidem in crimen ita injustè ad se perlatum inquirere potest, aut procedere. XIII. Excusaris ab obligatione, saltem gravi, restituendi famam, si levis quoque fuerit ejus læsio, ut esse potest, ut jam dicemus.

206. Itaque detractio levis est, si id, quod

quod narratur, alterius famæ seu existimationi parum seu non notabiliter nocet apud audientes: quod contingere potest I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. si defectus leves proximorum narrentur, vel generalibus solum peccatorum nominibus pronuntientur, de aliquo dicendo, illum esse superbum, avarum, iracundum, mendacem &c. nisi fortè conditio personæ talis sit, ut in ea ejusmodi defectus censeantur magni momenti. Tamb. n. 4. ut si de viro gravi aut Religioso dicas, eum assuetum esse mendaciis: tunc enim detractio esset gravis. III. si defectus naturales revelentur (nisi inde notabile damnum sequatur,) sive illi defectus sint animi, ut si dicas, quempiam esse ignarum, parvi judicii, parvi ingenii &c. sive corporis, ut esse cæcum, gibbosum, claudum, &c. IV. si ratione conditionis personæ peccata, alioqui etiam gravia, non censeantur notabiliter lædere famam: ut si persona, cui detrahitur, sit vilis, aut ita affecta, ut crimen vel impostum, vel commissum non magno sibi dedecori ducat: ideo si quis dicat, militem commisisse duellum, habere concubinam, vel de quibusdam juvenibus (v. g. de iis, qui venerea sibi non ducunt dedecori, seu potius de illis, aut alio peccato se jactant) referat rem veneream, vel aliud peccatum, de quo se jactant, non est peccatum, saltem mortale. Præ ceteris autem vitiiis peccata carnis maximæ infamiæ sunt personis honestis: sunt enim quædam personæ, quæ ex quibuslibet inhonestis redduntur infames, ut puellæ honestæ, Moniales, Religiosi, & hujusmodi sui nominis curam habentes. Et ideo si quid venereum, sive falsum, sive ve-

rum, occultum tamen, de iis referatur, facilius fit mortalis detractio, quam si aliud peccatum mortale referatur. V. Minuitur gravitas detractiois ex conditione personæ detrahentis, ut, si hæc vilis sit, vel talis, cui vel levis, vel etiam nulla fides habeatur: ex quo proinde capite excusari possunt mulierculæ viles, aut pueri, qui faciliè solent aliorum vitia detegere. Tambur. §. 2. n. 5. & alii. VI. si res non asseverando, sed dubitando, vel ex auditu aliorum, qui tamen sunt fide parum digni, referatur. Bonac. p. 5. n. 2. Si enim ex persona, quæ sit fide digna & magnæ auctoritatis tale quid referatur, à peccato gravi non excusabitur. Tamb. l. c. & alii. VII. Detractio non est, si quis peccatum alterius occultum, cum ad delinquentis emendationem aut correctionem est necessarium, revelet ei, qui potest mederi; aut qui grave damnum, quod imminet alicui personæ, aut ipsi etiam delinquenti, aut Reipub. avertere potest: aut consilium, aut auxilium, quo quis hic nunc opus habet, dare vel ferre &c. Tamb. §. 3. n. 21. Bonac. p. 3. n. 1. §. 4. VIII. Si ad leniendum dolorem, vel solatium capiendum narretur. Joan. de la Crux apud Dian. p. 3. n. 5. R. 32.

207. Addunt aliqui IX. Non esse peccatum mortale, si quis sine ulla causa crimen alterius occultum manifestet uni vel duobus viris prudentibus & taciturnis. Tamb. §. 2. n. 7. Reginald. l. 24. n. 75. Bonac. n. 2. & alii. Et hæc de causa à mortali excusant illum, qui in Confessione complicem manifestat, eò quòd tunc complicis fama non videatur notabiliter lædi. Sed Lugo D. 14. f. 4. n. 51. Less. l. 2. c. 11. d.

II. d. II. n. 70. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 6. & alii id meritò negant: tum quia alioqui is, qui solus audiret detrahentem, non peccaret graviter, etsi cùm facillè posset, eum non corrigeret; posset enim de se meritò credere, se secretum servaturum: tum quia aliàs illa non paucorum Theologorum doctrina non esset ferenda, cùm docent, in Confessione omitti posse peccatum, quod aliter exprimi non posset, nisi nominando complicem, Confessario notum; siquidem alius, cui complex sit ignotus, non sit ad manum: si enim talis adesset, ajunt, potiùs ad hunc accedendum esse; tum quia in morali æstimatione majoris momenti est jactura famæ seu bonæ existimationis apud unum vel alterum virum prudentem, & magnæ auctoritatis, præsertim apud Superiorem, à quo delinquens pendet, vel cum quo assiduè versatur, quàm apud plurimos infimæ sortis & conditionis homines; tum quia hic taciturnus vir, qui audit, poterit iterum unum prudentem reperire, cui, quod audivit, aperiat: & hic rursus alium, & sic deinceps, usque dum tandem fama per totam urbem circumferat illud crimen, quod in principio erat occultissimum. Sed hoc non est tolerandum. Nos ex alio principio judicamus, complicem in Confessione nominari posse. Vide, quæ diximus *sup.* n. 44.

208. Ceterùm illud quoque hoc loco attendendum est, an vel illi, quorum fama læditur, plures sint; tunc enim sic oportet detractionem exprimere: *Aliorum fama coram aliis* (vel: coram alio) *graviter detraxi semel, leviter quinquies*: vel si is, cujus fama coram pluribus læta est, fuerit tantum unus; *Alterius famam coram aliis* (vel: coram alio) *læsi graviter bis*.

209. *Contumeliâ gravi affeci Proximum semel, levi octies*. Est autem contumelia honoris alieni injusta violatio, seu injusta inhonoratio alicujus; quæ fit per verba, vel signa denotantia malum culpæ, vel pœnæ, ut, si varia cognomina imponas, aut peccatum vel defectum etiam naturalem exprobres: & alia est, quæ *improperium*, alia, quæ *convitium* appellatur. Porro hæc tria, nempe *improperium*, *convitium* & *contumelia* sunt inter se diversa materialiter tantùm. Contumelia tamen propriè est, quæ fit per verba significantia malum culpæ, ut cùm alterum compellamus furem, latronem, hæreticum, adulterum, fornicarium &c. hæc enim ad malum culpæ pertinent: quò spectant etiam quædam vulgaria cognomina: *Schleppsaß / Esckersbüeh / Spicker* &c. Convitium est, cùm significamus defectum in malo pœnæ: ut si objicias alteri cæcitatem, gibbum, claudicationem, tarditatem aut stupiditatem ingenii; item, si voces alterum stultum, truncum, asinum, insensatum, illegitimè natum &c. hæc enim ad malum pœnæ spectant; quo pertinent etiam vulgaria quædam agnomina, quibus solent sibi invicem exprobrare defectus corporis vel artis, v.g. dicendo, *du fauler Esel / ungeschickter Dölpel / Galgenvogel / Galgenschwengl. 2c. gelber / krummer Hundt. 2c. Toller. l. 5. c. 9.* Improperium propriè est, cùm significamus defectum in malo indigentia, cui per nos auxilium est præstitum: ut si alicui exprobres, quòd fuerit vile mendicabulum, obscurissimo genere natus, & à te adjutus emerferit &c. *Reginald. l. 24. n. 99.*

Differunt etiam convitium & improprium, quòd illud absenti, istud præsentì inferatur. Fit præterea contumelia quandoque scripto; & est *famosus libellus*, gravissimè in iurè prohibitus, & ab aliis ad detractionem reducitur: quandoque etiam factò; ut si ad alterius januam cornuapatibulum &c. apponas; si aures asininas alterius vestibis affuas, vel aliquid aliud repræsentans, quod ejus honorem lædat.

210. Fit autem contumelia subinde ex directa & expressa intentione alterum inhonorandi: & est contumelia formalis: subinde sine tali animo, sed cum advertentia, verba, quæ proferuntur; vel opera, quæ fiunt, esse verè inhonorativa alterius; & est Contumelia materialis.

211. Contumelia una non differt ab alia. Bonac. *de Restit. D. 2. q. 5. p. 1. n. 5.* Reginald. *n. 102.* & alii. Et ideo non est scrupulosè distinguendum, fueritne convitium, an improprium; an alterum furem appellaveris, vel latronem, meretricis filium, asinum &c. sufficit enim omnia uno contumeliæ nomine comprehendere, & modo *suprà n. 29.* dictò explicare, vel etiam nomine convitij, dicendo: *Gravi, vel: levi convitio alium affeci semel.* Nisi fortassis ratione circumstantiæ specificæ nova addatur malitia; ut si proprios parentes contumeliâ afficias; hæc enim circumstantia specialiter est in Confessione explicanda. Tamb. *l. 2. c. 5. §. 1. n. 2.*

212. Est autem contumelia ex suo genere peccatum mortale; & si injuria fuerit notabilis, est verè & de facto tale. Bonac. *n. 3.* Reginald. *n. 100.* & alii. Potest tamen fieri veniale. I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. ob levitatem, seu parvi-

tatem materiæ. III. ex conditione personæ exprobrantis; ratione enim hujus exprobratio rerum, etiam gravium, sæpe non censetur notabiliter lædere honorem; ut si puer ex ira dicat fratri tuo: *tu es filius meretricis*: contumelia hæc non est gravis. Sic sæpe non sunt contumeliæ graves, quæ inter personas viles, aut parvimenti jaciuntur, ut inter mulierculas, viles famulos, pueros, qui sæpe rixari solent, & invicem convitiis se conspergere, prout in os veniunt. Bonac. *n. 4.* IV. si fiat joco, etsi alioqui adsit plena deliberatio, & injuria sit magna. Bonac. *Ibi.* Imò V. Potest excusari ab omni peccato, si nimirum fiat gratiâ correctionis. Bonac. *l. c. & alii.* sic nimirum Magister facit cum discipulo, dominus cum famulo, pater cum filio, superior cum subdito: sic Christus vocavit discipulos stultos. Luc. *11.* & Paulus Galatas *in sensatos Cap. 3.* Quòd si autem non fiat animo correctionis, peccatum est: non enim licet superiori, jaculari convitia in subditos. Bonac. *l. c.* imò, si persona, cui contumelia inferatur, sic honorata, peccatum mortale erit, si eidem ab eodem superiore magnum convitium inferatur.

213. *Mentitus sum octies.* Mendacium est locutio contra mentem: si nimirum aliquid affirmes, quod judicas non esse; vel neges, quod judicas esse, idque fallendi causâ. Opponitur veritati, quæ est virtus inclinans hominem ad locutionem menti conformandam; ut nempe homo non loquatur aliud, & aliud sentiat; hoc est enim alterum fallere. Potest autem aliquis falsum dicere dupliciter: I. si neget, aut affirmet, rem aliter se habere, quam

quàm verè & à parte rei se habeat; quia iudicat alter se habere; ut, si Petrum, quem iudicat domi non esse, cum tamen sit, dicat, eum domi non esse: vel vice versâ; quo modo dicitur falsum sine mendacio. II. si Petrum, qui non est domi, iudicat & sentiat, domi non esse, & tamen dicat, domi esse, dicit falsum cum mendacio: imò potest dicere mendacium sine fallitate, ut, si putet, Petrum domi non esse, cum sit, ipse tamen affirmet, eum domi esse; verum enim tunc dicit, quia Petrus verè domi est; mentitur autem, quia aliter loquitur, ac sentit. Laym. l. 4. tit. 3. c. 13. n. 2. Ceterum per locutionem non intelligitur solum verbum ore prolatum, sed etiam scriptura, & quodlibet aliud signum, quo aliud manifestamus, quàm quod mente sentimus. Et hæc mendacij species, quæ fit signis factorum ad alterum fallendum compositis, vocatur *simulatio*; de qua videri potest S. Thomas 2. 2. q. 11. a. 1. in C.

214. Jam verò à ratione mendacij excluduntur I. joci, qui ita proferuntur, vel fiunt, ut ex ipso agendi aut enuntiandi modo appareat, fallum esse, quod exteriùs enuntiatur; cum desit animus fallendi, et si alter per simplicitatem decipiatur. Neque per hoc eliminatur mendacium jocosum; nam istud propriè fit animo fallendi adientem, seu falsam opinionem ingenerandi, sive re ipsa decipiatur, sive non. At jocus tali animo non fit. II. locutiones tropicæ; ipsæ quæ adeo ironiæ & hyperbolæ, fabulæ & parabolæ, quia verum sensum continent, quem loquens etiam intendit exprimere, licet simul etiam animadvertat, eum ab audiente non statim apprehendi, sed alium fallum; quod tamen loquens non intendit, sed permittit.

II. Amphibologicæ locutiones, de quibus postea Laym. n. 3. & 4. Interim, quoruplex sit mendacium, edisseramus.

215. Est ergo mendacium triplex. I. Perniciosum, quod injustum alicujus damnum & detrimentum cedit. II. officiosum, quod nullam continet injuriam, sed propriam vel alienam intendit utilitatem; cum nimirum boni alicujus obtinendi, vel mali à se vel proximo avertendi causâ profertur: quod pueris, famulis & personis verecundis frequens est, quando se excusant, & in malo facto deprehendi nolunt, & ruborem vel pœnam declinare cupiunt. III. Jocosum, quod nec detrimentum parit, nec utilitatem, sed solius voluptatis seu propriæ seu alienæ causâ, cum intentione tamen, ut Laym. n. 4. notat, fallendi profertur.

216. Mendacium est intrinsecè malum, ut nullo casu seu ob nullam necessitatem, etiam ad propriam vitam conservandam, cohonestari seu licitum fieri possit. Less. l. 2. c. 47. n. 26. & alij communiter contra quosdam antiquos, qui, ut videre est apud Less. n. 38. Laym. n. 9. putarunt, ob magnam aliquam utilitatem licitum esse mendacium. Et in specie mendacium jocosum & officiosum peccati venialis limites non excedunt. Less. n. 44. nisi fiant cum juramento, cum hoc enim si conjunctæ sint hæc duæ mendacij species, semper sunt peccata mortalia, sunt enim vera perjuria, quæ in quacunque materia sunt gravia peccata juxta dicta suprâ n. 186. Reginald. n. 14. quin eadem mendacia si dicantur à viris, qui sunt in statu perfectionis, arguuntur à nonnullis de gravi malitia: sed ut Reginald. *ibid.* monstrat non rectè, nisi accedat ratio gravis scandali. At verò mendacium

cium perniciosum est ex suo genere peccatum mortale. Less. n. 44. Reginald. n. 16. & alii, & defacto est mortale, si fiat cum plena advertentia, & simul cum notabili damno proximi, v. g. in detractio- ne, contractu iniquo, vel præjudicio gra- vi contra honorem DEI, v. g. in Religio- ne, Sacramento Confessionis &c. Potest autem fieri veniale ob plenæ advertentiæ defectum, vel levitatem materiæ, ut in parva detractio- ne, vel deceptione pro- ximi: quod proinde in Confessione sic est exprimendum: *Mentitus sum cum gravi damno proximi semel*: vel: *cum levi bis*. Reliqua duo mendacij genera satis expri- muntur eo, quem dixi, modo, siquidem cum juramento non sint conjuncta. Ver- rum ad tollendam omnem ambiguitatem, posset addi: *sine cujusquam damno*.

217. Ceterum quæ hætenus sunt dicta, debent intelligi de omni mendacio, sive sit oris, sive operis: quæ posterior mendacij species *simulatio* dicitur, quæ aliquis ex- terno opere exhibet aliud, quàm in corde sentit, animo fallendi alterum. Est & si- mulatio intrinsecè mala, nunquam licita; cum sit verum mendacium; cum enim perveritas mendacii in eo consistat, ut signis, quæ alioqui ad exprimendum men- tis judicium & sensum instituta sunt, abu- tamur, & ijs aliud, quàm quod mente tenemus, significemus ad alterum deci- piendum, seu falsum ipsi conceptum in- generandum; perinde est, per quæ signa id fiat, sive per verba, sive per facta; utrum- que enim est contra Veracitatem, quæ est virtus inclinans hominem & obligans, ut verba seu quæcumque signa iudicii interni significativa menti conformemus, atque adeo, ne, quod mens affirmat, lingua ne-

get; & vicissim, ne mens neget, quod lin- gua affirmat: alioqui contradictio erit in- ter interiora & exteriora in eodem homi- ne, quod est turpe & vituperabile.

218. Sed jam hac occasione quid de amphibologijs seu æquivocationibus; quidve de restrictionibus, quæ purè men- tales appellantur, sentiendum sit, aperia- mus. Itaque Amphibologia est locutio ambigua, quæ duos sensus habere potest, unum verum, quem si loquens intendat, non mentitur, licet animadvertat, audien- tem verba in altero sensu, qui falsus est, accepturum, atque adeo deceptum iri, quippe quam deceptionem suam illâ locu- tione non efficiat, sed permittat. Quòd autem sic loquens non mentiar, inde patet, quia non loquitur contra prop- riam mentem, cui ad vitandum menda- cium sua verba conformare debet, non autem alienæ; non enim hanc, sed illam verba externa enuntiant. Eadem est ra- tio de signis factorum, quæ præter mo- ralem significationem, quam ex consue- tudine, vel hominum institutione ha- bent, naturalem interim usum & com- moditatem retinent, prout videre est apud Laym. l. 2. c. 11. n. 4.

219. Et Amphibologias quidem licitas esse, si ijs utendi justa sit causa, communis ferè habet sententia apud Less. l. 2. c. 42. d. 9. n. 47. cum enim præceptum dicen- di veritatem sit affirmativum, non tene- mur eam ex natura hujus præcepti semper & quolibet casu manifestare, sed possumus quandoque locutione ad utrumque sensum, verum vel falsum in audiente in- generandum compositâ occultare; modò nos ipsi, ut mendacium evitemus, sen- sum verum, cum loquimur, intendamus:

non

non enim verba nostra alienæ, sed nostræ menti, ut diximus paulò antè, confirmare tenemur. Et idcirco possumus locutionem in alio sensu, quam sit ille, quem alter intendit, usurpare, & aliena à proposito alterius respondere; modò adhæc interveniat justa causa. Justa autem causa esse potest necessitas vel utilitas ad salutem corporis, ad conservationem honoris Divini, vel etiam rei familiaris; vel etiam quando injusta interrogatio proponitur; vel alia, ad quam hæc & nunc non expedit respondere.

220. Hinc licitum est æquivocatione uti I. si quis in Judicio interrogetur, an debeat mille sibi mutuò data, potest, si illa restituit, respondere se non debere. II. si mulier post confiscata sui viri bona suam dotem reserver, & interrogetur, an ex illis bonis nihil sibi retinuerit, potest respondere, se nihil (scilicet quod alienum esset) retinuisse. III. Confessarius interrogatus de peccato in Confessione audito, potest negare, se quidquam de eo scire, scilicet scientiâ communicabili; de hac enim intelligendus est interrogans. Et hoc modo etiam Christi verba *Matth. 24.* & *Marci 13.* sunt accipienda, cum dixit, de illa die & hora (nempe Judicii) neque filium scire. Eodem etiam modo Legatum Principis potest dicere, se nescire, quod non habet in mandatis, ut aperiât. IV. Potest quis suum crimen occultum negare subintelligendo, ut publicum. V. potest à Judice interrogatus, an commiserit homicidium v. g. an Petrum occiderit, negare, se commisisse, si commisit ad justam & necessariam suam defensionem: interrogatur enim de homicidio, ut cri-

minoso; quale non est, quod pro sua necessaria defensione sit. VI. Reus juridicè interrogatus de delicto, quod sine propria illius Confessione plenè probari nequit, potest illud negare, si ex illa Confessione sit incursum periculum vitæ. Cujus præcipua ratio ex eo desumenda est, quod res valde difficilis reputatur mortaliter pro impossibili, ad quam, ut materia de Legibus docetur, præcipiendam humana potestas se nequit extendere: at verò Confessio veritatis, quæ reo certam mortem parat, est res longè difficillima: ergo Judicis præceptum ad eam se non potest extendere, cum, ut habetur, *L. 4. ff. de test.* nec ad testificandum contra parentes aut sanguine junctos obligare possit. Ita Lugo de *justit. D. 40. s. 1. n. 15.* Sancius in *selectis D. 43. à n. 29.* quos refert & sequitur Tambur. *l. 3. in Decal. c. 4. s. 3. n. 5.* cum viginti duobus alijs Doctoribus: Quod extenditur etiam ad quodcunque aliud grave malum v. g. exilium, bonorum omnium amissionem &c. ad hæc enim tam gravia mala, perinde ac ad mortem avertendam, à natura jus accepimus. Lugo. *n. 15.* Et hoc multò magis locum habet, si judex interroget nullo servato juris ordine. VII. Reus potest ad vitanda gravia tormenta sibi imponere crimen capitale, etiam falsum, pro quo adducuntur testes &c. qui vita non videtur digna, ut cum tanto cruciatu servetur. Debet autem tunc, ut mendacium evitet, ut æquivocatione, quæ omnium commodissima videtur esse hæc: fateor, me hoc crimen commisisse eo modo, quo vobis per testes productos innotescit, vide etiam *infra* dicenda. VIII. Possunt hæc

hæc omnia, si res ita ferat, & ratio postulat, etiam juramento confirmari; modo debita & congrua æquivocatio adhibeatur, Less. n. 47. aliàs mendacium erit cum perjurio, ut notum est.

221. Quod jam atinet ad restrictionem purè mentalem, ea non est oratio verè ambigua, sed spectatis circumstantijs, in quibus profertur, ad unum sensum, quem exterius habet, ita est determinata, ut vi verborum, quibus loquens utitur, sensus ille, quem loquens in mente tenet, ab audiente non possit percipi. Hæc valde fugienda studio virtutis seu viro seu adolescenti. Continet enim noxam mendacij, sicut & Laym. n. 6. & Coninch. *de act. supernat. l. 1. D. 10. dub. 3. n. 58.* & alij eam à mendacio non omnino excusant. Certè calliditas hæc valde dedecet candida pectora; inimica est veritati; usum communis sermonis pervertit; civilem inter se hominum consuetudinem & commercium omnino tollit, ac pessumdat; fidem dictis hominum ferè omnem abrogat. Qui enim ejusmodi restrictione utuntur, meritò tales æstimantur, quibus in nulla re fidem habeas; de ijs semper dubites, an eâ restrictione utantur, atque ita aliter loquantur, quàm sentiant. Nec refert, quòd protestentur se jam sincerè, & planè loqui; quia potero dubitare, an non in his etiam verbis lateat restrictio mentalis. Coninch. n. 58. Laym. n. 12. Hæc restrictione frequenter utuntur pueri, famuli &c. qui suorum præceptorum, Dominorum justas interrogationes hæc astutiâ eludunt, ne videlicet in suis delictis ab ijsdem suis heris & præceptoribus deprehensi vapulent.

222. Exempla talium restrictionum sunt. I. si puer vel famulus interrogatus, an vitrum fregerit, neget se fregisse, subintelligendo, priori mense, cum tamen non quidem priori, sed hoc mense fregit. II. si quis interrogatus à viatore, estne latro in tylva, respondeat; non est; hoc verbum *est* non accipiendo ad significandam existentiam, sed ad comestitionem; verè enim utrumque significat idem verbum. III. si interrogatus, an Cæsar sit Viennæ, respondeat, non esse, subintelligendo, Viennæ, quæ est in Gallia, non quæ est in Austria. IV. si interrogatus, an viderit unquam Cæsarem, affirmet, se multoties vidisse subaudiendo, depictum in tabula. V. si bene ebrius arguatur de sua ebrietate & crapula, constanter neget, se unquam fuisse ebrium, intelligendo lacte vel mulso. Et sexcenta alia his similia. In 2. & 4. exemplo verba *est*, *Vienna* & *Cæsar* sunt quidem secundum se æquivoca & duplicis sensûs, sed quia ab interrogante sunt hîc & nunc determinata tantum ad unum, ideo interrogatus non potest in altero per illa respondere, nisi cum restrictione mentali.

223. Restrictiones purè mentales antehac aliquibus visæ non sunt ita illicitæ, ut nunquam profus ijs liceret uti: licitæ enim censebantur 1. ex necessitate (si nimirum nullus ampliùs modus superesset malum imminens effugiendi) vel 2. ex alia justa causa. Juxta istos ergo Auctores I. si quis habeat librum, charum, quia rarum, quem se recepturum ampliùs non sperat, difficulter proinde concedit, potest petenti illum negare, se habere; subintelligendo ad commodandum

Dian.

Dian. in summa V. Juramentum n. 6. II. si perens non habeat jus quærendi, quod querit, & importunè te urget ad respondendum suæ petitioni, v. g. qui novit alterius crimen occultum, aut ipse commisit, potest, si ab eo, cujus illud scire nihil interest, interrogetur, respondere, se de illo nihil scire, vel non fecisse; mente intelligendo, eo modo, ut possit, aut teneatur ipsi dicere. III. qui novit aliquid sub secreto, potest alteri importunè & iniquè urgenti ejus secreti revelationem, dicere, se nescire; intelligendo, ut possit patefacere: non enim ita scit. Verbo: quoties ab illo, cujus nihil interest scire, quod interrogat, importunè urgeris ad respondendum ejus interrogationi: quoties si ad mentem interrogantis respondeas, tibi non leve incommodum immineat, quod tamen dictâ calliditate potes evitare &c. toties ut prædicti Auctores voluerunt, potes in sermone tuo tacitâ mentis restrictione uti; quia, etsi alter inde decipiatur, id tamen tu directè non intendis, sed solum vis tegere tuam intentionem, ne ipse eam cum tuo incommodo cognoscat: quod autem ipse falsum judicium formet, ipse sibi imputet; tu enim ad id permittivè tantum te habes; & uteris jure tuo. Ita isti. Ceterum si nihil sit, quod ejusmodi restrictiones excuset, tunc etiam juxta illos Veracitas urget ad verba non tantum tuæ, sed etiam alienæ menti conformanda, propter vinculum humanæ societatis. & bonum publicum, qua de re vide Valent. T. 3. D. 5. q. 13. p. 2. prope finem. Verum sententia Restrictiones mentales à mendacio liberans vel licitas esse docens est 26. & 27, inter

prohibitâ S. D. N. Innoc. XI. 2. Martii. 1679. vide infra lib. 2. n. 269. cum seq. ubi alii modi assignantur secreta sua servandi occulta.

224. Contra parentem, preceptorem, patremfamilias, magistratum, Principem, Superiorem: vel etiam: contra equalem (proximum quemcunque) murmuravi quinquies: Nempe iniquè, id est, sine justa causa conquerendo apud alios contra ipsorum modum agendi: v. g. quasi sint nimis austeri in pœnitentiis, aut tributis exigendis, in penso scholastico (quale est etiam argumentum) imponendo, in disciplina morum, aut regulari urgenda, morosi, indulgentes, partiales &c. Est etiam murmuratio, si causa querendi sit quidem justa, tu tamen queratis in loco, vel coram personis, aut in aliis circumstantiis, in quibus non convenit. Est peccatum tantum veniale, nisi accedat alia circumstantia specifica v. g. susurrationis, detractionis &c.

225. Maledixi mihi (vel proximo) graviter semel: leviter sexies. Maledicere est malum aliquod sibi vel alteri imprecari. Est peccatum mortale, si mala desiderata sint gravia, v. g. mors, pestis, publica infamia, patibulum, carnis ex, cæcitas &c. & simul animus, quod talia mala desiderantur, sit plenè deliberatus, & serius, hoc est, qui sit ita affectus, ut revera velit, talia alicui verè & re ipsa evenire. Tolet. lib. 4. c. 13. Bonac. de peccat. D. 3. q. 8. p. 3. n. 4. Reginald. l. 18. n. 203. & alii. Potest fieri peccatum veniale, si fiat indeliberatè, nec ex animo, aut in materia levi Bonac. ibi. Maledictio una non differt specie ab altera, nisi conjuncta sit cum circum-

circumstantia specifica, v. g. contra DEUM, parentes; & tum hæ circumstantiæ sunt utique specialiter explicandæ in hunc modum: *Maledixi parentibus graviter semel: leviter bis.* De maledictione DEI jam *suprà* dixi n. 193. *cum seq.* Quandoque etiam justitiæ repugnat, ut si contineat contumeliam: & pro gravitate & levitate contumeliæ etiam ipsa ratione hujus circumstantiæ gravis erit, vel levis. Sed nec mala, quæ alicui desiderat, scrupulosè pervestiganda sunt: etsi enim ipsa inter se specie differant, conveniunt tamen omnia sub una formali ratione nocendi proximo. Bonac. *de præcept.* D. 3. q. 4. p. ult. §. 1. n. 10. & alii. Hinc tamen Molina & alii apud Busenbaum in sua medulla *de blasphem.* c. 1. n. 10. excipiunt dæmonem; nec audent propter fæditatem, horrorem & perversitatem à peccato mortali excusare illos, qui aliquem dæmoni (licet non ex animo) devoveant. Satis quidem rigidè. Illud facilius admiserim, quod habet idem Busenbaum n. 11. assidue nominare dæmonem sine imprecatione, non esse quidem peccatum, esse tamen quandam Christiano homini non convenientem indecentiam, & subinde ratione scandalietiam gravem.

226. Nihilominus quandoque licitum est, alicui imprecari malum ex causa justa, v. g. ex Zelo conservandi justitiam, honorem Divinum, bonum spirituale, imò & temporale proprium vel alienum. Palaus *rr. 6. disp. 4. p. 5.* Hinc non est illicitum desiderare I. punitionem aut mortem malefactorum à publica potestate iis infligendam, juxta illud, lætabitur justus, cum viderit vindictam. Pa-

laus *l. c.* Less. *l. 2. c. 47. d. 4. n. 21.* Sanctius in selectis *D. 2. n. 11. alii.* II. Excusari à peccato, saltem mortali, parentes, si liberis mortem imprecantur, ne in futurum turpe quid faciant, aut aliàs delinquant. Reginald. *l. 18. n. 203.* Bonac. *q. 8. p. 3. n. 6. alii.* III. Excusari quoque matres, si mortem filiarum optent, quas ob deformitatem, vel inopiam commodè & honestè non possunt nupti tradere. Bonac. *q. 4. p. ult. §. 1. n. 7.* Palaus n. 11. Dian. *ll. cc.* IV. excusari etiam uxores, si ad evitanda gravia mala, v. g. internam afflictionem, mendicitatem, vitam pœnalem & similia alia mala à marito vel infligta sapius, vel probabiliter adhuc infligenda, sibi mortem imprecantur. Bonac. n. 11. Palaus. Dian. *ll. cc.* & præterea *p. 5. rr. 14. R. 92.* Idem etiam aliis permissum. Quanquam Diana *R. 92.* modò relatâ, mulierculas, quæ ob minimas molestias mortem sibi optant, peccati mortalis damnat, nisi ut plerumque fit, excuset defectus advertentiæ plenæ.

227. *Creaturis irrationabilibus* (ligno, lapidi, cani, bovis, vineis, muscis, pulicibus, vento, pluvie &c.) *maledixi quinquies.* Hoc est tantum peccatum veniale. Tol. *l. 4. c. 13.* si affectus pravus tendat præcisè in ipsas res secundum se spectatas: quia sicut ita consideratæ non sunt objectum charitatis: ita nec odii. At verò si iisdem rebus (quod tamen rarò fit) vel ex odio & displicentiâ ipsius personæ, cujus sunt eæ res, maledicatur, peccatum grave vel leve erit pro qualitate mali: quia tunc non tam rei, quàm personæ ea mala optantur. Bonac. n. 9. & *q. 8. p. 3. n. 5.* vel ex indigna-

dignatione contra DEUM, quasi pluvia, vento &c. tanquam mediis ad nos puniendos utatur: tunc ad blasphemiam spectat, & est grave peccatum.

228. Ex his autem & dictis supra de blasphemia & juramento facile patet, magnum esse discrimen inter hæc tria. I. Blasphemare. II. Jurare. III. Maledicere, vel imprecari, quæ vulgus in Germania passim, sed pessimè confundit. Jurare enim Germanicè *Schwören* / est DEUM in testem vocare: blasphemare, Germanicè *Gottslåsteren* / est verbum contumeliosum contra DEUM proferre: maledicere seu imprecari, Germanicè *schelten* / *fluchen* / oder *übel wünschen* (quæ omnia sunt unum & idem, nisi quod *schelten* subinde idem sit, ac *schmähen* / quod Latinis est convitia seu contumelias in aliquem conijcere) est alicui malum aliquod optare; v.g. ut Diabolus illum rapiat, fulmen feriat, pestis inficiat, ut cæcus, phreneticus &c. fiat, ut erus, aut cervicem frangat &c.

229. *Morosum me erga alium* (vel alios) *exhibere*. Morositas est vitium oppositum virtuti, quæ Affabilitas appellatur. Sicut ergo hæc procurat, ut conversatio nostra cum proximo in rebus seriis, colloquiis præcipuè & convictu, ita attemperetur, ut eidem (spectatâ tamen conditione tum nostrâ, tum personarum, quibuscum agimus, negotiorum, & aliarum circumstantiarum) grata sit, & delectabilis, idque ideo, quia hoc congruit ad vitam socialem: ita econtra morositas hæc parùm curat; Unde qui morosi sunt, æmini placere student, ubique sunt difficiles; ubique contradicunt; nusquam se accommodant: sunt tamen alii plus, alii

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

minus hoc morum absynthio imbuti. Genuus profectò hominum ad societatem & amicitiam parùm idoneum. Est autem morositas per se tantùm veniale. Less. l. 2. c. 47. d. 7. n. 53. quia tantùm adfert proximo aliquam molestiam & tædium in congressibus: quæ res non censetur gravis aut contra charitatem, nec evertit vitam socialem, etsi ei non nihil incommodet, eamque minus suavem reddat.

230. *Adulatus sum alteri* *quinquies*. Adulatio est vitium eidem Affabilitatis virtuti oppositum. Sicut ergo aliqui omnibus difficiles & graves, & ob id morosi dicuntur, ita econtra sunt nonnulli, qui in convictu student esse nimis blandi ac placidi: unde in omnibus se accommodant aliis, omnia probant, omnia laudant, qui si id faciant, utilitatis causâ, dicuntur adulatores: si solùm ut placeant, blandi. Est autem Adulatio ex se peccatum tantùm veniale. Less. n. 52. Fit autem mortale I. Ratione materiæ: ut si laudes aliquem ob peccatum mortale, ab ipso commissum. II. Ratione finis; ut, si adulteris, ut noceas graviter, ad libidinem pertrahas &c. III. Ratione effectûs: ut si per adulationem datur occasio gravis alicujus peccati; etiam præter intentionem. Sed hoc ad scandalum spectat, de quò infra. Porro si cum alium à peccato mortali laudas, in ipso etiam peccato complacentiam habeas, debes explicare, quale illud peccatum fuerit (v.g. an laudaveris propter fornicationem, adulterium, ebrietatem &c.) & his ferè verbis te accusare. *Laudavi alterum propter fornicationem &c. bis cum complacentia erga illam: vel: cum efficaci illius desiderio, quod si verò alterum propter peccatum*

Z

etiam

etiam gravelaudavisti, præcisè quia alteri placere voluisti, aut rem gratam facere, non est peccatum ipsum in specie exprimendum; sed sufficit, dicere in genere: *Laudavi alterum propter peccatum mortale quinquies.* vel propter peccatum veniale septies.

231. *Contendi cum proximo bis.* Contentio est concertatio verborum cum proximo contra veritatem notam ad eam impugnandam. Est etiam contentio, cum quis impugnat veritatem, quam putat esse falsitatem, sed nullâ sufficienti ratione dixus. Hinc non excusantur hæretici, qui impugnant nostras veritates, licet putent, esse falsitates: id enim temerariè & sine ratione judicant. Est autem contentio ex suo genere peccatum mortale, Bonac. de *Præcept. D. 3. q. 4. p. ult. §. 4. n. 5.* Reginald. *lib. 17. n. 133.* & verè est mortale, si vel grave scandalum aliis ingeneret, vel misceantur graves injuriæ, vel veritas illa impugnata cedat in honorem DEI, (ut si sit de rebus fidei) vel in notabilem utilitatem proximi. Potest fieri veniale, ex parvitate materiæ, modò suscipiatur de eare, in qua datur parvitas materiæ, quales non sunt articuli nostræ fidei. Hinc altercationes puerorum, muliercularum, & similibus plerumque excusantur à peccato mortali. Sed nec peccatum contentionis committit, qui verbis cum alio contendit, animo defendendæ veritatis contra falsam alterius assertionem. Nec ille, qui disputationis gratiâ cum alio altercatur: nam hujusmodi disputationes passim usû receptæ sunt in scholis, nec suscipiuntur animo impugnandi veritatem. Vide Tolet. *l. de 7. peccatis. c. 12.* Reginald. *l. 6.*

232. *Alium leviter alicujus mendaciî insimulavi quater:* sciens videlicet eum verum dixisse: hoc si cui in faciem objicitur, ad contumeliam spectat. *Parentes austeris & asperis verbis sum allocutus bis.* Hoc potest esse peccatum mortale; si parentes graviter inde contristentur. *Parentibus* (Prælato, Præceptori &c.) *moderose & irreverenter respondi bis.* Et hic peccatum mortale committitur, si fiat cum gravi contemptu, vel contumelia, vel etiâ contristatione. Hæc enim sunt contra debita Reverentiæ & amoris, quem parentibus (quo nomine, ut Navar. *c. 14. n. 3.* notat, intelliguntur etiam gubernatores non solum Ecclesiastici *1. Corinth. 4.* sed etiam sæculares *4. Reg. 5.* quin & qui nostri curam gerunt, ut sunt tutores, curatores, Magistri, item & Pædagogi) debemus.

233. *Amara quedam verba protuli quinquies.* Amara verba propriè sunt, quæ charitatem lædunt, & ex odio procedunt; quia nempe malè erga aliquem affecti sumus, & malè ei volumus, vel averse famus ejus personam, ideo nonnunquam durius respondemus & alloquimur, non sine amaritudine animi, & mordemus ac pungimus. *Amarulenta quedam verba contra alium effudi bis.* Ut amara verba ex odio procedunt, & charitatem lædunt ita amarulenta dicuntur, quæ procedunt ex invidia. Sic pueri quandoque ex quadam invidiolâ se pungunt, ac mordent. *Verbo acerbo alium pupugi semel.* Est etiam hoc contra charitatem; & quandoque pungentia hæc verba seu mordacia procedunt ex odio; quandoque ex invidia; & tunc ad amara & amarulenta revocari possunt; quandoque ex animi levitate, insolentia, aut alio inordinato affectu. Plerum-

Plerumque sunt peccata tantum venialia, unde unde proficiantur: & in confessione rectè indicantur hoc modo; *Verbo charitatem proximi lasi graviter* (vel: leviter.) *bis.* Contingit quandoque, ut quis proximum offendat & contristet aliquo verbo, quod aliter non scit explicare, nisi quod sit offensivum charitatis. Satis ergo est, si ad eum, quem jam suggesti, modum se accuset.

234. *Secretum mihi commissum revelavi, cum levi aliquo incommodo & damno proximi, ter: vel: cum magno damno: vel: cum magna molestia illius, qui mihi secretum commisit.* Est autem Secretum res alicui clanculum manifestata, quæ in plurium notitiam nondum pervenit. & *Commissum* vocatur, quando res aliqua, præcedenti tacitâ vel expressâ conventionem, eam sub secreto accipiendi, mihi manifestatur. Ex tacita conventionem tenentur I. Principum consiliarij, belli Duces, quibus Reipublicæ vel Exercitus consilia committuntur. II. Senatores, Medici, Advocati, obstetrices, quibus consilij capiendi causâ secreta revelantur. III. Patres spirituales, Theologi, Viri docti, & Jureconsulti, qui talem artem profitentur, ut vel consilij, vel remedijs, vel auxilij causâ eis arcana aperiantur. IV. Vero similiter etiam amici & propinqui, quibus amicitia vel propinquitatis jure, capiendi consilij vel solatij causâ secreta manifestantur. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 5. n. 1. Vide Navar. c. 25. n. 42. & Molin. tr. 4. D. 5. Est & aliud secretum, quod *promissum* vocatur; & est, cum quis alteri promittit, se aliquid secretum servaturum: quod contingere potest, etiam quando casu aliquid cognoscitur. Subinde u-

trumque secretum conjungitur. Revelatio talis secreti Fidelitati repugnat & Justitiæ, & est ex suo genere gravis. Laym. l. c. Navar. c. 18. n. 62.

235. Potest fieri venialis vel ex defectu plenæ advertentiæ; vel ex levitate materiæ, ut si res alicui sub secreto communicata sit levis; aut ex detectione ejusmodi secreti nullum alteri notabile damnum infertur. Navar. l. c. & in Cap. *Sacerdos* dist. 6. de panit. n. 30. Imò subinde omnino culpâ vacat, si justa revelandi secreti sit causa. Qualis est, I. si in publicum Reipublicæ damnum, vel privatæ personæ gravem injuriam cedit. v. g. Si Petrum à proposito, quod tibi secreto revelavit, occidendi hominem innocentem, non possis avertere, potes, imò etiam plerumque debes manifestare, nempe illi, qui potest huic malo occurrere. sermo autem est de crimine pernicioso & pendente in futurum: si enim crimen jam sit omnino transactum, non debes manifestare: quia talis manifestatio nullam amplius habet utilitatem. II. Si secretum alioqui cessurum sit in grave ipsius, qui illud tibi commisit, detrimentum: ut si quis occulto impedimento obstructus à matrimonio avocari non possit, nisi denuntietur, licita est talis impedimenti denuntiatio tum ob Reverentiam Sacramenti, tum ob peccati evitacionem. Navar. n. 54. Coninch. de Matrim. D. 27. d. 7. n. 61. Sanch. l. 3. D. 13. n. 6. & alij. III. Si secretum in grave tuum ipsius, cui commissum est, detrimentum cedat, quia, si ordinem charitatis, spectemus, nemo præsumendus est, se velie ad aliquid obligare, quod cessurum sit in evidens & grave propriæ vitæ aut famæ detrimentum,

tum, sed potius propriam incolumitatem alienæ præponere: Less. *l. 2. c. 11. d. 8. n. 54.* Bonac. *de Rest. D. 2. q. 4. p. 10. n. 49.* saltem regulariter.

236. Addo regulariter, quia, ut Navat. *c. 18. n. 54.* Molin. *tr. 4. D. 37. n. 9.* & alij notant, secreta Reipublicæ vel exercitiis etiam ob evitanda quævis tormenta & ipsum etiam mortis periculum non possunt manifestari: quia salus Reipublicæ tanquam majus bonum præponendum est propriæ vitæ. Laym. *n. 3.* Imò etiam, si privato alicui promisisti, te cum propriæ tuæ vitæ periculo secretum servaturum, ad id teneris, si verum est, quod Molin. *cit. D. 37. n. 10.* & alij probabiliter tradunt, posse aliquem ex motivo Charitatis aut Justitiæ suam vitam pro alterius vita servanda ponere: Si enim id charitatis legi & ordini repugnet, ut multi docent, difficile erit dicere, promissionem secreti cum propriæ vitæ periculo servandi honestam esse, & obligare. Quid si autem vi vel fraude consecutus es secreti notitiam, tenerisne id servare, si ob id incursum sis periculum sustinendi gravia tormenta, vel ipsam etiam mortem? Less. *n. 55.* negat, te teneri. At verò Laym. *n. 5.* & alii apud ipsum probabilius affirmant: quia quicumque injuriam intulit, tenerur eam tollere, & non continuare: alioqui sicut inferendo injuriam peccavit, ita etiam peccabit eam continuando & propagando; ergo etiam in proposito, qui per injuriam v. g. literas alienas clausas fraudulenter aperiendo venit in secreti notitiam, tenerur illud servare, etsi ob id in æquale cum altero discrimen sic incursum: quia in pari causa melior est conditio injustè læsi, quàm lædentis: ne videlicet ex propria malitia commodum ferat.

237. *Susurrando amicitiam inter plures dissolvi semel.* vel: *susurrando gravem, (vel levem.) amicorum dissensionem excitavi semel:* vel breviter: *susurravi graviter, semel: leviter bis.* Est autem susurratio nihil aliud, quàm manifestatio defectus alieni nata ad dissolvendam amicitiam; & discordiam, id est aversionem animorum & displicitiam inter amicos seminandam. Bonac. *de Rest. D. 2. q. 6. p. 1. n. 1.* Reginald. *l. 24. n. 121.* & alii. Differt à detractione & contumelia: quia illa famam, ista honorem lædit; at susurratio tendit ad dissolvendam amicitiam. Nihilominus tamen in susurratione sæpe includitur detraçtio & contumelia; quia ad dissolvendam amicitiam aliquando refertur crimen alterius vel falsum, vel etiam verum, sed occultum &c. Et est circumstantia detractionis aut contumeliæ superaddita specialiter aperienda, Bonac. *n. 2.* & alii. Est autem susurratio ex suo genere peccatum mortale. Bonac. *p. 2. n. 1.* Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ, quando videlicet id, quod refertur, est modicum, nec sufficiens de se ad amicitiam inter aliquos dissolvendam; aut refertur per modum joci, non autem serio. Reginald. *n. 172.* Imò potest aliquando susurratio ab omni profus culpa immunis esse, ut si quis manifestet alterius defectum ad dissolvendam amicitiam perniciosam, & periculosam; modo nullum intercedat mendacium, nec revelatio peccati occulti. Bonac. *n. 4.* Reginald. *l. c.* Et ideo ad dissolvendam concubinariorum amicitiam potes, secluso tamen mendacio & detractione, concubinario dicere, concubinam, quam retinet, esse deformem, publicam meretricem &c.

§. III.

Peccata oris contra meipsum.

238. *Infamari meipsum semel.* Intellege sine justa causa. Hoc spectat ad prodigalitatē: hæc enim ut in bonis fortunæ locum habet, ita etiam in bonis famæ: nec est ex suo genere gravius quam veniale peccatum: etsi enim homo sit Dominus famæ suæ, perinde ut opum suarum, non tamen potest eam sine causa dissipare, sive crimen verum propalando, sive falsum imponendo, Bonac. *g. 4. p. 10. n. 1.* Less. *l. 2. c. 11. d. 6. n. 30.* Navar. *c. 18. n. 27.* & alii. Nihilominus tamen potest in tali propriæ famæ profusione etiam peccatum grave committi. I. Si quis ex ejusmodi infamiatione reddatur effræniator ad peccandum, vel proximus inde sumat occasionem simile quid perpetrandi. Sed hoc fortasse rarò fiet, præsertim cum humili peccati detestatione id manifestes, II. Si quis inde incidat in periculum vitæ, ut si dicat à se occisum Petrum, vel violasse torum cum ejusdem conjuge, perpetrasse incestum; hæc enim non solum famæ, sed etiam vitæ profusio foret, Less. *n. 31.* Bonac. *n. 5.* & alii. Nihilominus tamen potest aliquis etiam non juridicè interrogatus crimen à se verè commissum fateri, ad tormenta tantùm levia evitanda, etsi mors inde sit securura; quia talis homo est verè dignus morte ob hoc crimen, ut suppono; ergo non malè agit, si ob honestum finem ad eam concurrat fatendo crimen. Less. *d. 7. n. 36.* Bonac. *n. 6.* & alii. Imò ad effugienda tormenta atrociora & valde gravia potest etiam crimen, de quo falsò fuit accusatus, sibi imponere, confitendo illud, sed ad cavendum men-

dacium & perjurium (quæ nunquam sunt licita) cum debita æquivocatione, quamvis ob id certò sit morte plectendus, Less. *n. 41.* Bonac. *l. c.* Tolet. *l. 5. c. 66.* & alii. quia cum tanto cruciatu non tenetur vitam suam custodire: certè ob eam servandam non tenetur pati abscissionem tibiarum, in qua longè minor cruciatus est, quàm in tortura gravi. Nec tenetur retractare postea suam falsam confessionem delicti, si metuat, ut ad priora tormenta sit revocandus. Bonac. *n. 7.* Less. *n. 48.* & alii. Nec refert, quòd juramento illud confirmarit: etsi enim peccaverit graviter pejorando; quia culpa perjurii non potest aboleri eà criminis falsò sibi impositi revocatione, sed per veram pœnitentiam coram DEO. Nisi fortè ejusmodi criminis impositio cedat in grave & publicum totius Reipublicæ aut exercitûs damnum, aut personæ publicæ, cujus vitam conservare plurimum refert: publico enim bono postponendum est privatum; & ideo si necesse sit, pro eo conservando etiam vitam oportet ponere, & gravissima quæque sustinere, Tolet. Bonac. *ll. cc. III.* Non licet se ipsum infamare, si bona fama necessaria sit muneri seu officio, quod quis gerit; ut si sit Episcopus, Parochus, Prælatus &c. Less. *d. 6. n. 31.* & alii. Nec IV. si infamia illa redundatura sit in grave damnum familiæ, Ordinis Religiosi, vel Monasterii: familiæ enim valde probrosus est, esse in ea latronem, proditorem &c. Ordini Religioso, aut Monasterio, esse in eo Religiosum impuræ & prostitutæ vitæ, aleatorem, histrionem, ebriosum &c. Less. *n. 33.* Bonac. *n. 4.* Dixi autem suprâ: *sine justa causa*; quia ex tali causa seipsum infamare licitum est, & à sanctis viris, ut

S. Augustino in libro Confessionum, à S. Anselmo & aliis factum: & praxis ordinum Religiosorum habet, ut Regulares vel in refectoriis, vel loco, ut vocant, Capitulorum sua delicta publicè fateantur. Bonac. n. 2. & alii.

239. *Vanè me jactavi semel*; Jactantia est manifestatio propriæ excellentiæ verbis inordinatè facta supra id, quod ea (nimirum excellentia) est in se, vel aliorum existimatione: quod ultimum additur, quia jactantiæ peccatum committit, qui seipsum laudat inordinatè, non tantùm cum non est excellens in se; sed etiam qui licèt excellens in se sit, tamen talis non æstimatur ab aliis. Tolet. de 7. peccatis, Reginald. l. 17. n. 214. Ejusmodi Thraſones sunt, qui suam nobilitatem, robur, ingenium, doctrinam &c. deprædicant, & extollunt: item, qui laudem quærunt ex narratione quorundam factorum à se vel suis: v. g. quid pater, avus, & alii majores sui fecerint: quid ipse fecerit in patria, in Italia, Gallia, aliis provinciis, quas peragravit: quomodo saltaverit, equitaverit: quid in vacationibus domi gloriosum egerit: quàm præclare dixerit ad populum: quanto plausu disputationem publicam solennem absolverit: quâ dexterritate & ingenio polleat in agendis & dicendis causis, in decidendis gravissimis questionibus &c. Differt jactantia à superbia, & vana gloria; quòd superbia sit appetitus excellentiæ; vana gloria appetitus manifestationis: jactantia sit ipsa manifestatio, quam quisque de se facit. Estque ex suo genere peccatum tantùm veniale. Tolet. l. c. Less. l. 2. c. 47. d. 6. n. 42. Potest fieri peccatum mortale I. si quis se jactet cum injuria DEI, sibi tribuendo,

quod DEI est; sicut Rex Tyri, qui Ezech. 28. dicebat, DEUS ego sum. II. Cum injuria proximi, sicut Phariseus, Luc. 18. qui se jactando contemnebat alios: Non sum, inquit, sicut ceteri hominum, raptores, adulteri, velut hic publicanus. III. Cum notabili damno proximi & intentione ei nocendi, ac emungendi pecunias injustè; ut si quis se prædicet insignem Medicum, Advocatum, cum non sit. IV. Cum intentione finis graviter mali; ut si adolescens jactet suum stemma, suas divitias &c. ad puellam turpiter decipiendam. V. si fiat de peccato mortali; ubi oportet distinguere, & videre, an sit de peccato verè commisso, vel cum desiderio, illud denuo patrandi; an denique præcisè narretur, ut appareat ejus ingenium, dexterritas, experientia, virilitas, ac robur in scelere perpetrando. Si ultimo modo fiat jactantia, jactantia non est peccatum mortale. Less. l. 1. c. 47. d. 6. n. 42. & l. 4. c. 3. d. 8. n. 63. Ceterùm de quocunque peccato fiat, nulla specie differt ab altera; ac proinde species peccati, de quo quis gloriatur, non est specialiter explicanda ratione meræ jactantiæ: hujus malitia in eo quoad hoc consistit, quòd offensa DEI assumatur ut medium ad captandam gloriam apud homines: id quod æque in quolibet, ac in uno peccato reperitur. Palaus tr. 2. D. 2. p. 11. n. 6. quem refert, & sequitur Tambur. l. 2. c. 7. §. 3. n. 11. Et ideo in hoc casu satis est dicere: *Jactavi me de peccato mortali semel*. Quod si verò jactantiæ admisceatur, vel desiderium peccati denuo committendi, vel gaudium de eodem commisso, tunc, si mortale sit, explicanda erit illius species in hunc modum:

dum: *factavi me de furto gravi, fornicatione, blasphemia &c. cum desiderio id, v.g. furtum committendi, semel: vel: cum gaudio de eo commisso, bis.* Nec refert, sitne peccatum, quod est objectum jaectantiae, vere commissum, nec ne: hoc enim ad variandam jaectantiae naturam seu speciem novam adferendam nihil prorsus conducit. Tamb. n.13. Sanch. l.1. Mor. c.3. n.5.

240. *Contra bonos mores & modestiam crassa quadam & inhonesta verba protuli sexies, qualia sunt, si quis dicat: conspurcabo tibi: linge clunem &c.* quod spectant etiam alia, quae minus honestè, nec sine aurium offensione proferuntur circa naturalia & necessitatem naturae, qualia sunt propria Aurigarum, nautarum, & similibus ex ultima hominum face, qui sordibus & nugis delectantur. Sed speciatim exprimere non expedit; solent quoque talia verba *scurrilia* appellari, & ideo potest aliquis confiteri hoc modo: *Scurrilia verba locutus sum sexies.*

241. *Verba obscena ex levitate, non ex animo libidinoso protuli quater.* De rebus turpibus, castitati oppositis, possumus perinde, ut supra de cogitationibus diximus, innoxie & citra omnem culpam loqui, ob bonum videlicet finem v.g. studii causam; quo pacto Concionatores, Professores, Medici, chirurgi & similes nihil peccant, etsi de rebus turpissimis loquantur, si id faciant animo parandi concionem, aut lectionem, medendi &c. At si talis finis absit, culpam non vacat, qui de obscenis rebus colloquia miscet. Est enim turpilochium propriè loquendo id, quod instituitur animo libidinoso, hoc est tali, qui ad res ipsas narratas affectus sit, vel in

ipsam veneream delectationem seu commotionem spirituum generationi servientium tendat, aut cum periculo consensûs in ejusmodi delectationem conjunctus sit, ut sanè plerumque est. Est autem ejusmodi turpilochium extra omnem dubitationem peccatum mortale, sicut ipsa delectatio venerea, cujus causam instituitur. Less. l.4. c.3. d.8. n.63. Filliuc. tr. 30. n.28. Bonac. de Matrim. q.4. p.9. n.18. Tambur. in Decal. l.7. c.8. §.4. n.1. & alii communiter. Nihilominus possunt sermones turpes à peccato mortali excusari, I. si secluso animo libidinoso, (hic etiam in sequentibus ubique semper abesse debet,) instituantur ob voluptatem, quae praecisè capitur ex ipsa narratione aut lepore narrationis. Less. Tamb. Bonac. l. cc. Fill. n.209. alii. II. si sint amatorii tantum inter personas solutas ob vanum amorem conciliandum. Sanch. l.9. de Matrim. D.46. n.37. III. si ob vanum solatium ex suavitate posseos aut artificii capi solitum fiant. Sanch. n.35. IV. si ad fallendum tempus fiant, aut se à laboribus relevandum; ut solent ab opificibus praecipuè junioribus, ancillis ad colum fieri &c. Tamb. l. c. V. si fiant joco; quomodo excusari possunt juvenes, praesertim rustici. Less. l.4. c.4. d.13. n.97. Sed castus animus ab hujusmodi narrationibus & jocis abstinerebit; & potius alia quaeret, quae tempus fallere, animam oblectare &c. possint. VI. si verba in speciem honesta proferantur, etsi sub illis res lascivae intelligantur: haec enim ad delectationem veneream minus disponunt. VII. Si instituantur inter conjugatos. Fill. n.208. Tamb. l.7. in Decal. c.3. §.6. n.54. & alii: modò absit scandalum: quod Sanch. n.

36. monet etiam in ceteris cavendum esse; & tantò magis, quantò debiliores spiritu sunt audientes, & verba ipsa obscæniora: hæc enim ex sua ratione venerem valde fovent, & ad eam excitant: quod S. Athanasius in verba S. Pauli ad Ephes. 5. *aut stultiloquium*, egregiè notavit, præbent, inquit, verba ad res ipsas ingressum.

242. Jam verò si verba verè sint obscænna, ut descripsimus, attendendum omnino est, quis ille animus fuerit? simplex complacentia? an verò desiderium efficax peccandi? & si hoc, circa quas personas? solutas an conjugatas &c. an ut alios ad turpia desideria circa tales & tales personas; an solùm ut ad delectationem morosam excitates? item ea coram uno tantùm, vel coram pluribus? præterea an illi alii, in quibus turpe desiderium excitare voluisti, fuerint personæ solutæ, vel ligatæ matrimonio, voto castitatis &c. Hæc enim omnes circumstantiæ specialiter sunt in Confessione exponendæ. Huc spectant etiam Cantilenæ turpes: de quibus eodem prorsus modo, quo de verbis, discurrendum est; & dicendum est, peccata esse mortalia, si fiant animo libidinoso: venialia, si alio, ut de verbis dictum. Sed enim illud hîc breviter addendum est, signum non leve esse, sub prætextu artificiosæ elegantis & suavis locutionis, delectatione ipsarum rerum seu objectorum turpium ferri illum, qui de occultis partibus corporis, vestibus, ægrotationibus ad eas partes pertinentibus libentiùs & frequentius, quàm de aliis rebus loquitur: aut qui metaphoris rerum turpium gaudet, & qui faciliè multa ad sensus turpes detorquet. Etsi enim hæc sæpe excusentur, vel ob inadvertentiam, vel quia

objectum, de quo agitur, non est adeo obscænnum; sæpe tamen, quia deliberatè procedunt ex affectu ad res ipsas turpes, à mortali non excusantur. Tamb. n. 2. & L. 10. c. 1. n. 11. & 13, qui priori loco refert Sælas idem docentem apud Palaum tr. 2. D. 2. p. 10. §. 1. n. 5.

ARTICULUS III.

Peccata operis.

Hoc nomine veniunt illa peccata, quæ externo aliquo actu seu factu (prout quidem istud à verbis distinguitur) consummantur: sùntque etiam ipsa contra DEUM, vel proximum, vel contra ipsum delinquentem.

§. I.

Peccata operis contra DEUM.

243. *Missam die festo sine legitimâ excusatione omisi semel.* vel: *notabilem Missam partem bis:* vel: *partem Missæ levem ter.* Nomine autem Missæ non intelligitur ea, quæ sicca dicitur, sed vera, quæ plus importat, quàm sacrificium. Istud enim consistit vel in sola consecratione utriusque speciei, vel simul etiam in ipsa specierum consecrationum sumptione; Missa verò huic immolationi superaddit plures alias ceremonias, orationes, & actiones, quæ in decursu Missæ à Sacerdote fiunt, vel dicuntur. Fagund. l. 3. c. 6. n. 2. Dicast. T. 1. in 3. p. tr. 5. D. 5. d. 1. n. 18. utrumque requiritur ad Missam, quam diebus festis Ecclesia jubet audiendam, ita ut nec ceremoniæ solæ sine consecratione, nec consecratio solæ sine prædictis ceremoniis rationem veræ Missæ contineat. Et hic est communis omnium fidelium sensus. Uade